

راهنمای ثبت اختراعات

معاونت پژوهشی دانشکاه آزاد اسلامی

عنوان: راهنمای ثبت اختراع
معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی، دفتر گسترش تولید علم
تهیه و تنظیم: مهری حاجی نسب
چاپ: بهار ۱۳۸۷
شمارگان: ۲۰۰۰
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۵۰-۸۲۹-۵
نشانی: پاسداران، نبش نیستان نهم، ساختمان ۲۵۴
تلفکس: ۲۲۵۸۶۲۱۰
پست الکترونیکی: innov@sp.rvp.iau.ir – info@spdb.iau.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

راهنمای ثبت اختراع

معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی

دفتر گسترش تولید علم

بهار ۱۳۸۷

صفحه	فهرست
۱	مقدمه
فصل اول	
۳	تعاریف
۵	تاریخ‌نگار مالکیت فکری در ایران
فصل دوم	
۷	تعریف اختراع در قانون ثبت اختراعات ایران
۸	قانون ثبت علائم و اختراعات ایران مصوب ۱۳۱۰
	هجری شمسی
۱۳	آیین‌نامه اصلاحی اجرایی قانون ثبت علائم تجاری
	و اختراعات مصوب ۱۳۳۷
۲۱	ثبت و تایید حقوقی اختراع در ایران
۲۲	مدارک مورد نیاز برای ثبت حقوقی اختراع در ایران
۲۳	نظام‌های ثبت اختراع

۲۵	اعتبار ورقه ثبت اختراع
۲۵	در صورت قبول یا رد اختراع چه باید کرد؟
۲۶	مدارک لازم برای ارزیابی و تایید علمی اختراع
۲۶	مراکز ارزیابی و تایید علمی اختراع و مراجع قانونی ثبت آن
۲۷	درخواست حمایت از تکمیل اختراع.....
۲۸	تجاری کردن اختراع
۲۸	ثبت اختراع به منظور ارائه در خارج از کشور

فصل سوم

۲۹	ثبت اختراع در خارج از کشور
۲۹	ثبت اختراع در ایالات متحده
۳۰	ثبت اختراع در ژاپن
۳۰	ثبت اختراع در کشورهای اروپایی
۳۲	ثبت اختراع در سایر کشورها
۳۳	چگونگی درخواست ثبت اختراع دائم
۳۶	معاهده همکاری در ثبت اختراع
۳۶	مزایای معاهده PCT

فصل چهارم

۴۳	طبقه‌بندی بین‌المللی اختراعات ثبت شده (IPC)
----	---

۴۴	حق تقدم در ثبت اختراع
۴۵	مباحث حقوقی ثبت اختراع (پتنت)
۴۸	پروانه اختراع.....
۵۱	درخواست پروانه اختراع.....
۵۲	نگارش پروانه اختراع.....
۵۶	انواع پروانه اختراع.....
۵۷	کنوانسیون پاریس
۵۸	اعتراض به ثبت اختراع
۶۱	منازعات در ثبت اختراع

فصل پنجم

۶۳	حقوق مالکیت‌های ادبی و هنری
۶۳	آثار مورد حمایت در مالکیت‌های ادبی و هنری
۶۳	انواع آثار ادبی و هنری
۶۴	حقوق اقتصادی و مالی و اعتبار قانونی اثر
۶۴	اعلان مشخصات آثار ادبی و هنری
۶۵	تشریفات ثبت آثار ادبی و هنری

فصل ششم

- نوآوری‌های نرم‌افزارهای رایانه‌ای و حمایت از حقوق آنها ۶۷
- حقوق مادی نرم‌افزار رایانه‌ای ۶۸
- حقوق معنوی نرم‌افزار رایانه‌ای ۶۸
- چگونگی صدور گواهی ثبت نرم‌افزار رایانه‌ای ۶۸
- کمک‌های صندوق حمایت از پژوهشگران به ثبت اختراعات ۷۰

فصل هفتم

- دانشگاه آزاد اسلامی و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری ۷۱
- بخشنامه حمایت از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری ۷۲

فصل هشتم

- نشانی سازمان‌ها و موسسات مربوط به ثبت یا حمایت اختراعات ۸۱
- منابع ۸۳
- پیوست‌ها

مقدمه

یکی از شاخص‌های بسیار مهم در ارزیابی توسعه‌یافتگی کشورها، نحوه ثبت و حمایت از نوآوری‌های علمی، فنی و هنری و سازوکارهای انجام این کار در کشورها است. بسیاری از سرمایه‌گذاری‌های خارجی و جذب بودجه‌های تحقیقاتی بین‌المللی در کشورهایی توصیه می‌شوند که دارای ساختاری قابل اعتماد برای حفظ و صیانت از دانش تولید شده جهانی و داخلی باشند. لذا اختراعات و سایر نوآوری‌های علمی، فنی و هنری می‌توانند معیار مناسبی برای ارزیابی دانشگاه‌ها و مراکز علمی محسوب شوند.

از سوی دیگر ثبت اختراع به شکل ملی و بین‌المللی دارای قواعد و اصولی است که باید رعایت گردد و عدم آشنایی با این اصول ممکن است ثبت اختراع را با مشکلات فراوان روبه‌رو کند و یا فرصت ثبت را از فرد سلب نماید. به این منظور دانشگاه آزاد اسلامی با مد نظر قرار دادن

رسالت «تولید علم» و فراهم‌آوری زمینه مناسب برای آن، «اداره حمایت از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری» را در دفتر گسترش تولید علم در حوزه معاونت پژوهشی تاسیس کرده است.

با توجه به تازگی موضوع و لزوم حمایت از نوآوران، آشنا کردن آنان و سایر پژوهشگران و دیگر علاقه‌مندان به مبحث نوآوری، نحوه ثبت و نیز حقوق قانونی نوآوران، کتابچه «راهنمای ثبت اختراعات و اکتشافات» توسط اداره یادشده گردآوری شد.

در گردآوری این اثر تلاش شده است که اصطلاحات، مراکز حمایت، شیوه و مراحل ثبت و به طور کلی آنچه در فرایند ثبت اختراعات مورد نیاز است، توضیح داده شوند.

کتاب مشتمل بر دو قسم است:

نخست مطالبی در زمینه نوآوری، ثبت آن و قوانین مربوط آورده شده‌اند.

پس از آن ضمایمی شامل:

الف. نمونه اظهارنامه ثبت اختراع؛

ب. نمونه گواهی ثبت اختراع؛

پ. فرم حمایت از اختراع در دانشگاه آزاد اسلامی؛

ت. آیین‌نامه «حمایت از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علمی، فنی و

هنری دانشگاه آزاد اسلامی» به شماره ۸۷/۱۸۷۵۳۷ به تاریخ ۸۵/۷/۲۷

بر کتاب افزون شده است.

فصل اول

تعاریف و تاریخچه ثبت اختراع در ایران

اختراع، نوآوری، خلاقیت و ابداع مفاهیمی هستند که گاه دارای معانی بسیار نزدیک به نظر می‌رسند. اما از یکدیگر متفاوت‌اند. برای آشنایی و شناخت بیشتر، اکنون به برخی تعاریف در باره مفاهیم بالا اشاره می‌شود:

اختراع. عبارت است از چیزی نو انگیختن، از خود انشا کردن، نوکاری کردن (دهخدا).

اختراع به معنی: آفریدن، نوآوردن، نوکاری کردن، ایجاد کردن، چیزی نو انگیختن، هر موجودی که وجودش دارای نمونه نباشد و قبل از آن ماندی نداشته باشد، اختراع گویند. یعنی چیزی نو و بی‌سابقه ساختن (فرهنگ معین). در علم حقوق، اختراع محصول یا فرایندی است که نتیجه تلاش و کوشش است که از تراوش‌های فکری مخترع حاصل می‌شود.

اختراع و ابداع. در حقیقت زمانی که یک دستگاه تولید می‌شود، یک تکنولوژی اختراع شده است، اما هر نظریه‌ای می‌تواند ابداع باشد؛ یعنی

یک نظریه روان‌شناسی هم یک ابداع است، بنابراین نمی‌توان گفت اول ابداع است و بعد اختراع می‌شود یا بالعکس. البته ابداع خیلی کلی‌تر از یک اختراع است، ولی یک اختراع می‌تواند یک ابداع شود.

خلاقیت. خلاقیت عبارت است از توانایی دیدن چیزها به شیوه‌های جدی، شکستن مرزها و فراتر رفتن از چارچوب‌ها، فکر کردن به شیوه‌ای متفاوت، ابداع چیزهای جدید، استفاده از چیزهای نامربوط و تبدیل آن به شکل‌های جدید». برخی دیگر از متخصصان، خلاقیت را به عنوان یک تولید، فرایند، یک سری مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصیتی توصیف می‌کنند.

نوآوری و خلاقیت. دو مفهوم جداگانه هستند که گاهی آنها را یکسان فرض می‌کنند. نوآوری یعنی عملی ساختن افکار و مفاهیم به صورتی جدید و خلاقیت یعنی به‌کارگیری توانایی ذهنی برای ایجاد یک فکر یا مفهوم جدید. به عبارت دیگر در خلاقیت اطلاعات جدید به دست می‌آید و در نوآوری آن اطلاعات به شکل‌های گوناگون در بازار عرضه می‌شوند.

خلاقیت به عنوان تولید. پیشرفت‌های پزشکی، کارهای هنری، اصول و قوانین علمی از جمله تولیدات خلاق محسوب می‌شوند.

خلاقیت به عنوان فرایند. خلاقیت فرایندی است که فرد با آن درگیر می‌شود، حتی اگر به تولید چیز خاصی منجر نگردد. همه افراد می‌توانند عملکرد خلاق

داشته باشند که شامل کارهایی مانند: فکر کردن، صحبت کردن، بازی، نوشتن، آزمایش و دست‌کاری کردن ایده‌ها و اشیا می‌شود. بنابراین هر فعالیت هنری کودک خردسال هم می‌تواند خلاقیت محسوب شود. خلاقیت کودکان در سال‌های اولیه زندگی بیشتر بر فرایند مبتنی است. یعنی کودک، یک نقاشی را شروع می‌کند، اما آن را کامل نکرده و رها می‌سازد. این عملکرد یعنی قرار گرفتن در فرایند خلاقیت حتی اگر منجر به تولید اثر نشود.

مخترع. کسی که طرحی نو، شیوه یا دستگاهی جدید ساخته باشد.

مبتکر. کسی که در سرعت، دقت یا سایر خصوصیات یک دستگاه یا طرح تغییراتی داده باشد که دستگاه یا طرح جدید مهم‌تر از قبلی باشد یا خدمات تازه و بیشتری ارائه نماید، مبتکر است.

تاریخ‌نگار مالکیت فکری در ایران

در اینجا برای آشنایی خوانندگان، تاریخ رسمیت برخی قوانین ثبت در ایران ذکر می‌شود:

۱۳۰۴. تدوین قانون مالکیت علائم و تصویب قانون ثبت علائم تجاری ایران؛

۱۳۰۵. تاسیس اداره ثبت علائم در ایران زیر نظر وزارت فلاحه، تجارت و فواید عامه؛

۱۳۰۷. چاپ علائم در مجله فلاحه به ترتیب شماره ثبت؛

۶ معاونت پژوهشی

۱۳۰۹. استقرار اداره ثبت علائم در وزارت اقتصاد ملی و چاپ علائم تجاری در مجله اقتصاد ملی؛
۱۳۱۰. تصویب قانون اختراعات و حمایت از اختراع و علائم تجاری در ایران و نسخ قانون سال ۱۳۰۴ (بر اساس این قانون ثبت علائم و اعطای گواهینامه اختراع به وزارت دادگستری محول شد)؛
۱۳۲۷. تشکیل اداره ثبت شرکت‌ها و علائم تجاری و اختراعات زیر نظر اداره کل ثبت اسناد و املاک کشور؛
۱۳۳۷. تصویب آیین‌نامه اصلاحی اجرایی سال ۱۳۱۰ برای انطباق بیشتر با معاهده پاریس؛
۱۳۳۸. الحاق ایران به معاهده پاریس؛
۱۳۴۰. تغییر نام اداره ثبت شرکت‌ها و علائم تجاری به اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی؛
۱۳۵۲. تغییر نام اداره کل ثبت اسناد و املاک به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و همچنین تغییر نام اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی به اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت صنعتی؛
۱۳۷۷. پذیرش اصلاحات معاهده پاریس؛
۱۳۸۰. الحاق ایران به سازمان جهانی مالکیت فکری؛
۱۳۸۲. الحاق ایران به موافقت‌نامه و پروتکل مادرید در زمینه ثبت بین‌المللی علائم تجاری کالا و خدمات؛
۱۳۸۳. الحاق ایران به معاهده لیسبون در زمینه ثبت بین‌المللی نشانه‌های جغرافیایی و نشانه‌های مبدا کالا.

فصل دوم

تعریف اختراع در قانون ثبت اختراعات ایران

طبق قانون ثبت اختراع در کشور که مصوب ۱۳۱۰ هجری شمسی است، «ابداع هر وسیله جدید یا استفاده از وسایل موجود به طریقه جدید که در صنعت یا کشاورزی کاربرد داشته باشد، اختراع محسوب می‌شود». ماده ۳۶ قانون، تصریح می‌کند که واژه اختراع به هیچ وجه به قابل استفاده بودن، جدید بودن یا حقیقی بودن اختراع دلالت و سندیت ندارد. در نظر گرفتن این ماده، زیر سوال رفتن گواهی ثبت اختراع را به دنبال دارد. این رویه همان نظام ثبت اعلامی است. اداره ثبت اختراع با بهره بردن از پایگاه اطلاعاتی و کارشناسان خود، نو بودن آنچه را از سوی مخترع به عنوان اختراع اعلام شده است، حتی در مواردی ظرف چند ساعت تایید می‌کند و بدون آنکه به تایید ادعا نیاز باشد، گواهی ثبت برای آن صادر می‌کند. حال اگر پس از درج آگهی مربوط به این ثبت در روزنامه‌های کثیرالانتشار، شخص دیگری مدعی شود و اعتراض کند، به اعتراض وی در محاکم قضایی رسیدگی می‌شود. در واقع این اتفاقی است که هم اکنون رخ داده است. یعنی آمار ثبت نسبت به گذشته بالا رفته است؛ بدون آن که

بررسی‌های کارشناسی و علمی مناسبی در زمینه آنها صورت گیرد. در زیر به ماده‌های قانونی ثبت اختراع اشاره می‌شود. یادآور می‌گردد که فصل اول قانون مذکور به علایم تعلق دارد که به علت عدم ارتباط به موضوع بحث، در اینجا آورده نشده‌اند و مواد قانونی مربوط به اختراعات از فصل دوم قانون مذکور آغاز می‌شوند.

قانون ثبت علایم و اختراعات ایران مصوب ۱۳۱۰ هجری شمسی

فصل دوم. ثبت اختراع

ماده ۲۶. هر قسم اکتشاف یا اختراع جدید در شعب مختلفه صنعتی یا فلاحتی به کاشف یا مخترع آن حق انحصاری می‌دهد که بر طبق شرایط و در مدت مقرر در این قانون از اکتشاف یا اختراع خود استفاده نماید، مشروط بر این که اکتشاف یا اختراع مزبور مطابق مقررات این قانون در اداره ثبت اسناد تهران به ثبت رسیده باشد. نوشته‌ای که در این مورد اداره ثبت اسناد تهران می‌دهد ورقه اختراع نامیده می‌شود.

ماده ۲۷. هر کس مدعی یکی از امور ذیل باشد، می‌تواند تقاضای ثبت نماید:

۱. ابداع هر محصول صنعتی جدید؛

۲. کشف هر وسیله جدید یا اعمال وسایل موجوده به طریق جدید برای تحصیل یک نتیجه یا محصول صنعتی یا فلاحتی.

ماده ۲۸. برای امور ذیل نمی‌توان تقاضای ثبت نمود:

۱. نقشه‌های مالی؛

۲. هر اختراع یا تکمیلی که محل انتظامات عمومی یا منافی عفت یا

مخالف حفظ‌الصحه عمومی باشد؛

۳. فرمول‌ها و ترکیبات دوايي.

ماده ۲۹. کسی که بدواً مطابق این قانون تقاضای ثبت اختراع به نام خود می‌نماید، مخترع شناخته می‌شود، مگر اینکه خلاف ادعای او در محاکم صلاحیت‌دار به ثبوت برسد.

ماده ۳۰. مخترعی که در خارج ایران برای اختراع خود مطابق قوانین محل تحصیل ورقه اختراع کرده، می‌تواند در صورتی که مدت ورقه مزبور منقضی نشده باشد، در ایران نیز برای بقیه آن مدت تقاضای ورقه اختراع کند، لیکن اگر اختراع مزبور را کسی یا موسسه در ایران قبل از تقاضای ثبت اختراع کلاً یا جزئاً به موقع عمل یا استفاده گذارده و یا مقدمات استفاده آن را تهیه کرده باشد، مخترع نمی‌تواند از عملیات آن شخص یا موسسه جلوگیری کند.

ماده ۳۱. مفاد مواد ۶ و ۷ و ۸ این قانون در مورد تقاضای ثبت اختراع نیز رعایت خواهد شد.

ماده ۳۲. اظهارنامه ثبت وقتی قبول می‌شود که مخترع یا نماینده او پنج ریال طلا برای اظهارنامه و لاقلاً حق‌الثبتی را که به موجب ماده ۳۴ برای سال اول مقرر است، نقداً تادیه نماید. حقی که برای اظهارنامه اخذ می‌شود، در هیچ مورد مسترد نخواهد شد.

ماده ۳۳. مدت اعتبار ورقه اختراع به تقاضای مخترع ۵ یا ۱۰ یا ۱۵ و یا منتهی ۲۰ سال خواهد بود. در مدت مزبور که باید صراحتاً در ورقه اختراع قید شود مخترع یا قائم مقام قانونی او حق انحصاری ساخت یا فروش یا اعمال و یا استفاده از اختراع خود را خواهد داشت.

ماده ۳۴. برای ثبت اختراع حق‌الثبت به طریق ذیل اخذ می‌شود:

برای پنج سال اول از قرار سالی ۱۰ ریال طلا؛

برای پنج سال دوم از قرار سالی ۲۰ ریال طلا؛

برای پنج سال سوم از قرار سالی ۳۰ ریال طلا؛

برای پنج سال چهارم از قرار سالی ۴۰ ریال طلا.

ممکن است تمام یا بعضی از اقساط سنواتی فوق را در حین صدور ورقه اختراع دفعتاً تادیه نمود. در این صورت اگر پنج قسط دفعتاً تادیه شود، پنج درصد (۵٪) و اگر ده قسط تادیه شود ده درصد (۱۰٪) و اگر پانزده قسط تادیه شود پانزده درصد (۱۵٪) و اگر بیست قسط تادیه شود بیست درصد (۲۰٪) تخفیف داده می‌شود.

ماده ۳۵. قسط هر سال اگر قبلاً تادیه نشده باشد، باید در ظرف سه ماه اول همان سال تادیه گردد والا ثبت اختراع از درجه اعتبار ساقط خواهد شد. هر گاه در ظرف سه ماه دوم سال صاحب ورقه دو برابر حقی را که متعلق به آن سال است، تادیه نماید، ثبت اختراع به اعتبار خود باقی خواهد بود.

ماده ۳۶. ورقه اختراع به هیچ وجه برای قابل استفاده بودن و یا جدید بودن و یا حقیقی بودن اختراع سندیت ندارد و همچنین ورقه مزبور به

هیچ وجه دلالت بر این نمی‌کند که تقاضاکننده یا موکل او مخترع واقعی می‌باشد و یا شرح اختراع و یا نقشه‌های آن صحیح است و اشخاص ذینفع می‌توانند نسبت به موارد مزبوره در محکمه ابتدایی تهران اقامه دعوی کرده، خلاف آن را ثابت نمایند.

ماده ۳۷. در موارد ذیل هر ذینفعی می‌تواند به محکمه ابتدایی تهران رجوع کرده و تقاضای صدور حکم بطلان ورقه اختراع را بنماید:

۱. وقتی که ورقه اختراع مخالف مقررات ماده ۲۸ صادر شده باشد؛
 ۲. وقتی که اختراع مربوط به طریقه‌های علمی صرف بوده و عملاً قابل استفاده صنعتی یا فلاحتی نباشد؛
 ۳. وقتی که پنج سال از تاریخ صدور ورقه اختراع گذشته و اختراع به موقع استفاده عملی گذاشته نشده باشد.
- تبصره.** هر اختراع یا هر تکمیل اختراع موجودی که قبل از تاریخ تقاضای ثبت، خواه در ایران و خواه در خارجه در نوشتجات یا نشریاتی که در دسترس عموم است شرح و یا نقشه آن منتشر شده و یا به مورد عمل یا استفاده گذارده شده باشد، اختراع جدید محسوب نمی‌گردد.
- ماده ۳۸.** در مورد مواد ۳۶ و ۳۷ مفاد ماده ۱۹ لازم‌الرعايه خواهد بود.
- ماده ۳۹.** دارنده ورقه اختراع می‌تواند ملکیت یا حق استفاده از موضوع اختراع خود را کلاً یا جزئاً به هر طریقی که بخواهد به دیگری منتقل نماید. هر گاه ورقه اختراع ارثاً منتقل شده باشد، مالک جدید وقتی می‌تواند از مزایای این قانون بهره‌مند شود که این انتقال را به ثبت برساند.

ماده ۴۰. هر گونه معامله راجع به ورقه اختراع باید به موجب سند رسمی به عمل آمده و در دفتر ثبت اختراعات نیز ثبت شود والا آن معامله نسبت به اشخاص ثالث معتبر نخواهد بود. هر گاه معامله در خارج ایران واقع گردد، آن معامله در ایران نسبت به اشخاص ثالث وقتی معتبر خواهد بود که در اداره ثبت اسناد تهران ثبت شده باشد.

ماده ۴۱. حق‌الثبت معاملات و انتقالات مذکور در دو ماده فوق را وزارت عدلیه مطابق نظامنامه معین خواهد کرد، لیکن در هر حال نباید از دو پهلوی تجاوز نماید.

ماده ۴۲. مراجعه به کلیه اسناد و اوراق مربوط به ثبت هر اختراع پس از صدور ورقه اختراع آزاد است و هر کس می‌تواند از اسناد و اوراق مربوط به ورقه اختراع یا معاملات راجعه به آن با تادیه حقی که به موجب نظامنامه معین خواهد شد، سواد مصدق تحصیل کند.

ماده ۴۳. دارنده هر ورقه اختراع یا قائم مقام قانونی او می‌تواند در تمام مدت اعتبار ورقه مزبور هر تغییری را که در اختراع خود داده باشد، مطابق مقررات این قانون به ثبت رساند، حق‌الثبت هر تغییر ده ریال طلا خواهد بود.

ماده ۴۴. نسبت به اتباع خارجه که در ایران تقاضای ثبت اختراع نموده و اقامتگاه آنان در ایران نباشد، مقررات عهدنامه که با دولت متبوع آنها منعقد شده باشد، مرعی خواهد بود و اگر عهدنامه نباشد، معامله متقابل خواهد شد.

ماده ۴۵. وزارت عدلیه نظامنامه‌های مربوطه به اجرای این فصل را تنظیم خواهد نمود. در نظامنامه‌های مزبور باید تکلیف نکات ذیل صریحاً معین گردد:

۱. طرز تنظیم اظهارنامه ثبت؛
۲. اسناد و اوراقی که باید عین یا سواد یا ترجمه مصدق آنها ضمیمه اظهارنامه شود؛
۳. تعرفه انتشارات در مجله رسمی و تعرفه ترجمه و تصدیق صحت ترجمه؛
۴. ترتیبی که مطابق آن کلیه ابلاغات مربوط به ثبت اختراع باید به عمل آید.

آیین‌نامه اصلاحی اجرایی قانون ثبت علائم تجاری و

اختراعات مصوب ۱۳۳۷

فصل اول. در اظهارنامه اختراع

- ماده ۲۲. اظهارنامه که برای ثبت اختراع داده می‌شود، باید به فارسی تنظیم شده، دارای تاریخ و امضا بوده و حاوی نکات ذیل باشد:
۱. اسم و شغل و اقامتگاه و تابعیت درخواست کننده؛
 ۲. اسم و اقامتگاه وکیل او در تهران در صورتی که اظهارنامه توسط وکیل داده شده باشد؛
 ۳. موضوع اختراع به طور خلاصه و روشن؛
 ۴. مدتی که درخواست کننده می‌خواهد در حدود ماده ۳۳ قانون ثبت علائم و اختیارات برای اعتبار ورقه اختراع تخصیص دهد بدون هیچ شرط و قید؛
 ۵. تاریخ و محل صدور و شماره ورقه اختراع در خارجه در صورتی که برای آن اختراع در خارج ایران ورقه صادر شده باشد؛

۶. اقامتگاهی که درخواست کننده در تهران انتخاب می نماید؛

۷. اسم و اقامتگاه شخص یا اشخاصی که مقیم در ایران بوده و برای دریافت کلیه ابلاغات مربوط به اختراعی که درخواست ثبت آن می شود، صلاحیت داشته باشد.

تبصره. در اظهارنامه ممکن است نام و نشانی درخواست کننده، موضوع اختراع، نام کشوری که قبلاً اختراع در آنجا به ثبت رسیده است و شماره و تاریخ ثبت در خارجه به زبان فرانسه یا انگلیسی نوشته شود.

ماده ۲۳. اظهارنامه باید دارای ضمایم ذیل باشد:

۱. توصیف مشروح اختراع و یا وسیله جدیدی که برای آن تقاضای

ورقه اختراع می شود در سه نسخه؛

۲. نقشه‌هایی که برای فهم توصیف مزبور لازم می باشد در سه نسخه؛

۳. قبض صندوق اداره ثبت اسناد حاکی از پرداخت وجوه مذکور در

ماده ۳۲ قانون ثبت علائم تجاری و اختراعات؛

۴. وکالتنامه در صورتی که اظهارنامه توسط وکیل تسلیم شده باشد.

ماده ۲۴. اظهارنامه باید به موضوع اصلی یک اختراع و موضوعات

تفصیلی که مربوط به همان موضوع اصلی است، محدود باشد.

تبصره. چنانچه اختراع قبلاً در خارجه به ثبت رسیده باشد، درخواست

کننده می تواند بر اساس اختراع اصلی و اختراع تکمیلی آن درخواست

ورقه اختراع واحدی بنماید.

ماده ۲۵. توصیف مشروح اختراع که مطابق ماده بیست و چهار ضمیمه اظهارنامه می‌شود، باید به فارسی تهیه و در آخر آن خلاصه‌ای از اختراع و نحوه اعمال آن اضافه شود. معذالک اگر تنظیم آن به فارسی برای درخواست کننده میسر نباشد، می‌تواند توصیف کامل را به فرانسه یا به انگلیسی و خلاصه آن را به فارسی ضمیمه نماید.

ماده ۲۶. توصیف مزبور به هر زبانی که باشد، باید خوانا و به طوری که اشخاص با اطلاع بتوانند از مطالعه آن موضوع و تازگی آن را درک کنند، نوشته شود. تراشیدن و پاک کردن و بین‌السطور نوشتن ممنوع است. روی کلمات زیادی باید خط کشیده شده و تعداد آنها در آخر معین و امضا شود. صفحات و رونوشت‌ها نیز باید به امضای درخواست کننده یا وکیل او برسد. نقشه‌ها با مرکب و از روی مقیاس متری تهیه شده و باید دارای امضا یا مهر درخواست کننده و یا وکیل او باشد.

ماده ۲۷. توصیف اختراع و نقشه‌های آن روی کاغذی که (سی و چهار) سانتی متر طول و بیست و دو سانتی‌متر عرض داشته باشد نوشته شده و فقط در روی یک طرف کاغذ تهیه شود، به نحوی که پشت صفحه سفید بماند. صفحات توصیف باید شماره مسلسل داشته و به یکدیگر با قیطان یا منگنه ملصق شود. نقشه‌ها باید روی کاغذ مخصوص نقشه تهیه و دارای شماره ترتیبی باشد.

ماده ۲۸. شعبه ثبت علائم و اختراعات پس از دریافت اظهارنامه صحت تشریفات مقدماتی آن را مورد رسیدگی قرار داده و پس از وارد نمودن اظهارنامه در دفتر درخواست‌های وارده نسخه دوم آن را که دارای همان

مشخصات نسخه اصلی است، پس از امضا و مهر اداره ثبت با قید تاریخ ساعت و روز و ماه و سال وصول آن با تمام حروف به درخواست کننده مسترد خواهد کرد.

فصل دوم. ثبت اختراع

ماده ۳۰. در صورتی که اظهارنامه صحیح و قانونی تشخیص داده شود، اختراع در دفتر مخصوصی با قید مراتب زیر به ثبت خواهد رسید:

۱. شماره ثبت؛
۲. شماره دفتر اظهارنامه؛
۳. تاریخ وصول اظهارنامه با تعیین ساعت، روز و ماه و سال؛
۴. نام و نشانی کامل تسلیم کننده اظهارنامه؛
۵. نام و نشانی وکیل درخواست کننده اختراع اگر اختراع توسط وکیل در خواست ثبت شده باشد؛
۶. موضوع اختراع؛
۷. مدت اعتبار ورقه اختراع؛
۸. شماره ثبت و مدت اعتبار ورقه اعتبار در خارجه؛
۹. تاریخ ثبت اختراع؛
۱۰. امضای رئیس شعبه ثبت علائم تجارتي و اختراعات؛
۱۱. امضای درخواست کننده ثبت اختراع یا نماینده او.

تبصره. در دفتر ثبت اختراعات برای هر اختراع دو صفحه تخصیص داده خواهد شد. هر تغییر و تکمیلی نسبت به موضوع اختراع و همچنین کلیه نقل و انتقالاتی که جزئاً و یا کلاً نسبت به اختراع واقع می شود، باید در صفحات مزبور ثبت گردد.

ماده ۳۱. پس از ثبت اختراع ورقه اختراعی که به صاحب اختراع یا نماینده او داده می شود، باید شامل نکات زیر باشد:

۱. شماره ثبت اختراع؛
۲. تاریخ ثبت اختراع؛
۳. شماره دفتر اظهارنامه؛
۴. موضوع اختراع؛
۵. تاریخ تسلیم اظهارنامه؛
۶. نام و نشانی کامل صاحب اختراع و وکیل او؛
۷. نشانی صاحب اختراع در ایران؛
۸. مدت اعتبار ورقه اختراع؛
۹. شماره ثبت و مدت اعتبار اختراع در خارجه؛
۱۰. امضای رئیس شعبه ثبت علائم تجارتي و اختراعات؛
۱۱. امضای مدیر کل ثبت؛
۱۲. شماره و تاریخ صدور ورقه اختراع.

یک نسخه از توصیف اختراع و خلاصه آن و نقشه‌ها به وسیله قیطان یا منگنه به ورقه اختراع ملصق و مهر می شود.

ماده ۳۲. در ظرف سی روز پس از ثبت هر اختراع اداره مربوطه ثبت آگهی که شامل مراتب زیر است منتشر خواهد نمود:

شماره ثبت اختراع؛

مدت اعتبار ورقه اختراع؛

نام صاحب اختراع و نشانی کامل او؛

موضوع اختراع.

آگهی مزبور به امضای رئیس شعبه ثبت علائم تجارتي و اختراعات در روزنامه رسمی کشور شاهنشاهی منتشر خواهد شد.

ماده ۳۳. مدت اعتبار ورقه اختراع از تاریخ تسلیم اظهارنامه محسوب می‌گردد.

ماده ۳۴. برای ثبت اختراع حق‌الثبت به طریق ذیل اخذ می‌شود:

برای پنج سال اول از قرار سالی ۱۰ ریال طلا؛

برای پنج سال دوم از قرار سالی ۲۰ ریال طلا؛

برای پنج سال سوم از قرار سالی ۳۰ ریال طلا برای پنج سال؛

چهارم از قرار سالی ۴۰ ریال طلا.

ممکن است تمام یا بعضی از اقساط سنواتی فوق را در حین صدور ورقه اختراع دفعتهاً تادیه نمود. در این صورت اگر پنج قسط دفعتهاً تادیه شود، پنج درصد (۰.۵٪) و اگر ده قسط تادیه شود ده درصد (۰.۱۰٪) و اگر پانزده قسط تادیه شود پانزده درصد (۰.۱۵٪) و اگر بیست قسط تادیه شود بیست درصد (۰.۲۰٪) تخفیف داده می‌شود.

ماده ۳۵. قسط هر سال اگر قبلاً تادیه نشده باشد، باید در ظرف سه ماه اول همان سال تادیه گردد والا ثبت اختراع از درجه اعتبار ساقط خواهد شد. هر گاه در ظرف سه ماه دوم سال صاحب ورقه دو برابر حقی را که متعلق به آن سال است تادیه نماید، ثبت اختراع به اعتبار خود باقی خواهد بود.

ماده ۳۶. ورقه اختراع به هیچ وجه برای قابل استفاده بودن و یا جدید بودن و یا حقیقی بودن اختراع سندیت ندارد و همچنین ورقه مزبور به هیچ وجه دلالت بر این نمی‌کند که تقاضاکننده یا موکل او مخترع واقعی می‌باشد و یا شرح اختراع و یا نقشه‌های آن صحیح است و اشخاص ذینفع می‌توانند نسبت به موارد مزبوره در محکمه ابتدایی تهران اقامه دعوی کرده خلاف آن را ثابت نمایند.

ماده ۳۷. در صورتی که تقاضاکننده اختراع تکمیلی شخص دیگری غیر از صاحب اختراع اصلی باشد، ورقه ثبت اختراع تکمیلی اجازه استفاده از اختراع اصلی را به او نمی‌دهد و صاحب اختراع اصلی نیز نمی‌تواند از اختراع تکمیلی استفاده کند، مگر آن که بین آنها تراضی به عمل آید.

ماده ۳۸. تغییرات مربوط به نام و نشانی و تابعیت و نماینده صاحب اختراع در ایران رسمیت نخواهد داشت، مگر آنکه در ایران به ثبت برسد. ثبت تغییرات مزبور به موجب اظهارنامه رسمی به امضای صاحب اختراع یا نماینده قانونی او به عمل خواهد آمد.

اظهارنامه باید در سه نسخه تنظیم و تغییرات مشروحاً در آن قید و مدارک مربوطه و قبض پرداخت حوالثبت ضمیمه آن گردد. رسیدگی به اظهارنامه

۲۰..... معاونت پژوهشی

و ثبت تغییرات بر طبق اصولی که برای ثبت اختراع ذکر شده است، به عمل خواهد آمد. تغییرات مربوط به نشانی و نام صاحب اختراع یا نماینده قانونی او در ایران احتیاج به آگهی ندارد.

ماده ۳۹. ثبت کلیه تغییرات باید در روی صفحه مخصوص به آن اختراع به عمل آید و مراتب در ظهر ورقه ثبت اختراع از طرف شعبه ثبت علائم و اختراعات قید گردد.

ماده ۴۰. در صورتی که اختراعی قانوناً مورد انتقال قرار گیرد، مراتب زیر باید در اظهارنامه تصریح گردد:

الف. شماره ثبت در ایران؛

ب. نام و اقامتگاه و تابعیت منتقل‌الیه؛

ج. نام و نشانی نماینده قانونی او در ایران.

ماده ۴۱. مدارک قانونی و وکالتنامه ورقه ثبت اختراع در ایران باید ضمیمه اظهارنامه شود (ورقه اختراع بعد از ثبت انتقال به صاحب آن مسترد خواهد شد).

ماده ۴۲. در صورتی که انتقال در خارجه واقع شده باشد و شعبه ثبت اختراعات محل انتقال مزبور را به ثبت رسانیده باشد، مستخرجه ثبت فوق‌الذکر دلیل انتقال خواهد بود.

ماده ۴۳. صاحب اختراع می‌تواند اجازه استفاده از اختراع خود را که در ایران به ثبت رسیده یا هر گونه شرایطی به دیگری بدهد. اجازه مزبور باید در دفتر ثبت اختراعات در صفحه مربوط به آن اختراع ثبت و در روزنامه رسمی منتشر شود.

ماده ۴۴. اداره ثبت پس از رسیدگی و مطابقت درخواست با مقررات قانونی و آیین‌نامه مبادرت به ثبت آن نموده و آگهی حاوی نام صاحب اختراع و استفاده کننده از اختراع و شماره اختراع و خلاصه‌ای از مفاد اجازه‌نامه منتشر خواهد نمود و به شخص ذینفع مستخرجه‌ای از ثبت مزبور را تسلیم خواهد داشت.

ثبت و تایید حقوقی اختراع در ایران

در حال حاضر ثبت اختراع فقط در اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی واقع در تهران انجام می‌شود. هر شخصیت حقیقی یا حقوقی که مدعی ابداع محصول صنعتی جدید باشد، وسیله جدیدی کشف نماید و راه و روشی برای به دست آوردن یک نتیجه یا محصول صنعتی کشف نماید، می‌تواند مورد اختراع خود را به ثبت رساند و گواهی ثبت آن را دریافت نماید. خاطر نشان می‌شود که گواهی ثبت اختراع در ایران به هیچ وجه برای قابل استفاده بودن، جدید بودن یا حقیقی بودن اختراع سندیت ندارد. مواردی که در ایران نمی‌توان به ثبت رساند، عبارتند از:

۱. کشفیات؛

۲. نظریه‌های علمی و روش‌های ریاضی؛

۳. طرح‌ها و قواعد یا روش‌های انجام کار تجارت؛

۴. آنچه برای فعالیت‌های صرفاً فکری یا بازی کردن باشد؛

۵. روش معالجه بدن انسان یا حیوان از طریق درمان یا جراحی؛

۶. روش‌های تشخیص بیماری‌ها که روی بدن انسان یا حیوان انجام

می‌گیرد؛

۷. نقشه‌های مالی؛

۸. اختراعاتی که مخالف نظام عمومی و عفت عمومی باشند؛

۹. فرمول‌ها و ترکیبات دارویی.

ثبت حقوقی اختراع، توسط اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی واقع

در خیابان قائم‌مقام فراهانی، نبش میرزا حسنی، شماره ۲۲۲ انجام می‌شود.

مدارک مورد نیاز برای ثبت حقوقی اختراع در ایران

برای ثبت حقوقی اختراع، لازم است مدارک زیر پس از تکمیل به اداره کل

ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی تحویل گردند:

۱. اظهارنامه ثبت اختراع (سه نسخه). اظهارنامه فرم مخصوصی است

که در زمره اوراق بهادار محسوب می‌شود و متقاضی باید از واحد

اوراق بهادار مستقر در اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های

صنعتی آن را تهیه کند و نسبت به تکمیل و امضای آن اقدام نماید

(پیوست ۱). چنانچه متقاضی نتواند فرم‌ها را به زبان فارسی

برگرداند، باید متن کامل آن را به زبان‌های انگلیسی یا فرانسه تهیه

نماید و خلاصه‌ای از آن را به زبان فارسی برگرداند.

۲. توصیف مشروح اختراع (شرح فنی) (سه نسخه). اختراع مورد ادعا باید

به طور دقیق و کامل شرح داده شود. در شرح اختراع باید تمام جنبه‌های

مورد ادعا به طور واضح بیان گردند. کاغذ مورد استفاده در قطع A4 باشد.

۳. نقشه‌های اختراع (سه نسخه). نقشه کامل اختراع باید با مرکب از روی مقیاس متری تهیه شود. پایین نقشه‌ها را متقاضی یا وکیل او امضا می‌نمایند. نقشه‌های اختراع باید روی کاغذ به ابعاد 22×34 سانتی متر رسم شوند. برای کشیدن نقشه باید از یک روی کاغذ استفاده گردد.

۴. ادعا (سه نسخه). ادعا مشخص می‌نماید چه مشکلی را حل می‌کند و دارای چه مزایایی است. این اطلاعات میزان حمایت از حق ثبت را مشخص می‌کنند.

۵. فتوکپی شناسنامه مخترع یا مخترعان؛

۶. قبض رسید بانکی حق ثبت اظهارنامه تقاضای ثبت اختراع؛

۷. برای ثبت اختراع، حضور مخترع ضروری نیست و تمامی کارها توسط وکیل او انجام گردد. در این صورت مخترع باید تقاضانامه را به همراه اصل وکالت‌نامه با رونوشت یا فتوکپی برابر اصل شده به اظهارنامه ضمیمه نماید.

توضیح: چنانکه دیده می‌شود روند ثبت حقوقی بر اساس ادعایی است که فرد یا افراد اعلام می‌کنند. اساساً بر مبنای قوانین ثبت، اختراعی که مراحل ثبت حقوقی را طی نکرده است، نمی‌تواند برای ثبت علمی اقدام نماید.

نظام‌های ثبت اختراع

به طور کلی دو نظام برای ثبت اختراع در دنیا وجود دارد:

۱. نظام اعلامی؛

۲. نظام بررسی ماهیتی (Examination).

نظام ثبت اختراع لزوماً یکی از دو نظام مذکور به صورت مطلق نیست و ممکن است نظام ثبت اختراع در یک کشور، در برخی حوزه‌های علوم و تکنولوژی به صورت اعلامی باشد. در این مدل، اختراع ادعا شده بررسی نمی‌شود، فقط در صورت عدم ثبت اختراع، به ثبت آن اقدام می‌گردد. در بعضی از علوم و فن‌آوری‌ها به شکل بررسی ماهیتی ثبت اختراع است. یعنی علاوه بر اعلام به منظور عدم ثبت پیشین آن، به بررسی دقیق از نظر تخصصی نیز منوط می‌شود. کشور ایالات متحده با توجه به اینکه از یک نظام ثبت اختراع بسیار دقیق و پیچیده برخوردار است، از نظام بررسی ماهیتی در تمامی حوزه‌های علوم و فنون بهره می‌گیرد. با توجه به تفاوت اساسی موجود میان نظام پروانه اختراع (پروانه ثبت اختراع، پتنت، Patent) این کشور با اغلب کشورهای دنیا، ایالات متحده به صورت مورد خاص قابل بررسی است. در ایران نظام ثبت اختراع به صورت اعلامی است و فقط در صورت تمایل مخترع به ارزیابی علمی اختراعش، وی باید با درخواست ارزیابی و تأیید علمی اختراع به اداره کل امور نوآوران و ارزشیابی فن‌آوری در وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری مراجعه نماید. در کلیه کشورهای دنیا نخستین توصیه‌ای که به یک مخترع می‌شود، آن است که پیش از آن که اختراع خویش را در کشورهای دیگر به ثبت رساند، برای ثبت آن در کشور متبوعش اقدام نماید.

اعتبار ورقه ثبت اختراع

با توجه به تقاضای مخترع به مدت ۵، ۱۰، ۱۵ و ۲۰ سال تنظیم می‌شود که باید به طور دقیق در ورقه ثبت اختراع قید شود.

در صورت قبول یا رد اختراع چه باید کرد؟

پس از ارائه گواهی ثبت اختراع دو حالت رخ می‌دهد، اختراع پذیرفته می‌شود یا نمی‌شود. موارد در زیر توضیح داده می‌شوند.

در صورت پذیرش اختراع: مراتب ثبت به صورت آگهی تهیه می‌شود و به منظور درج در روزنامه رسمی کشور تحویل متقاضی یا وکیل او می‌گردد. پس از درج در روزنامه رسمی، یک نسخه از روزنامه به اداره مالکیت‌های صنعتی ارائه می‌شود و گواهی‌نامه ثبت اختراع توسط اداره مزبور تکمیل می‌گردد. پس از آن یک نسخه از توصیف، ادعا و نقشه اختراع ضمیمه می‌گردند و به صورت قیطان‌کشی شده با امضای مدیر کل و مهمور به مهر اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی به متقاضی یا وکیل او تسلیم می‌شود (پیوست ۲).

در صورت رد اختراع: برگه اخطار اداری به صورت کتبی به متقاضی یا وکیل قانونی او ابلاغ می‌شود. در این صورت متقاضی یا وکیل او می‌تواند ظرف مدت ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ رد اظهارنامه، نسبت به دادن دادخواست و شکایت از تصمیم اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی به مراجع قضایی مستقر در تهران اقدام نمایند. چنانچه در مدت ۱۰ روز از تاریخ ابلاغ تصمیم

اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی نسبت به تنظیم دادخواست اقدام نشود، در مراجع قضایی ترتیب اثر داده نخواهد شد.

مدارک لازم برای ارزیابی و تایید علمی اختراع

برای ارزیابی و ثبت اختراع ارائه مدارکی به شرح زیر لازم است:

۱. ثبت اولیه اختراع در اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی

و ارائه ورقه ثبت؛

۲. ارائه تقاضا برای ارزیابی و تایید علمی اختراع، همراه با مدارک کامل

و مستند اختراع ثبت شده.

ارزیابی و تایید علمی هر اختراع بیش از ۲ بار انجام نمی‌شود (چنانچه

اختراع یک بار تایید نشود، برای بار دوم در همان مرجع قابل طرح است).

در صورت دو بار رد اعتبار علمی اختراع، متقاضی می‌تواند ارزیابی علمی

اختراع را به مرجع بررسی کننده دیگری ارجاع دهد.

مراکز ارزیابی و تایید علمی اختراع و مراجع قانونی ثبت آن

منظور از ارزیابی و تایید علمی اختراع، تایید و بررسی علمی سند اختراع

توسط متخصصین مربوط با استفاده از تجارب علمی، مشاوره‌ها و

بانک‌های اطلاعاتی داخلی یا خارجی است. این امر توسط موسسات

گوناگونی انجام می‌شود که به آنها اشاره خواهد شد. ارزیابی و تایید علمی

اختراع در حال حاضر در ایران هزینه ندارد.

مراجع قانونی ارزیابی، تایید و ثبت علمی اختراع عبارتند از:

۱. دانشگاه آزاد اسلامی، معاونت پژوهشی، دفتر گسترش تولید علم، اداره حمایت از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری؛
۲. اداره کل امور نوآوران و ارزشیابی فن‌آوری: تهران، خیابان انقلاب، میدان فردوسی، خیابان فرصت جنوبی، شماره ۷۱، طبقه ۵؛
۳. سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران؛
۴. دانشگاه تهران؛
۵. اصفهان، دانشگاه صنعتی اصفهان؛
۶. شیراز، دانشگاه شیراز؛
۷. مشهد، دانشگاه فردوسی؛
۸. تبریز، دانشگاه تبریز.

درخواست حمایت از تکمیل اختراع در ایران

برای درخواست حمایت از تکمیل اختراع می‌توان به مراکز رشد و دانشگاه آزاد اسلامی مراجعه کرد.

چنانچه مخترع مایل باشد برای اختراع خود از حمایت دانشگاه آزاد اسلامی برخوردار گردد، لازم است فرم‌های پیوست ۳ در این مجموعه را پس از تکمیل در کاغذ قطع A4، از طریق معاونت پژوهشی واحد به دفتر گسترش تولید علم ارسال نماید.

تجاری کردن اختراع

با توجه به اهمیتی که کارآفرینی در سال‌های اخیر پیدا کرده است و نیز اهمیت تغییر شکل تولیدات علمی و کاربردی بودن اختراعات، تجاری کردن اختراع نیز یکی از ویژگی‌هایی است که در استفاده علمی از اختراع، مورد نیاز خواهد بود. لذا برای تجاری کردن لازم است به پارک‌های فن‌آوری و دیگر سازمان‌های حمایت‌کننده از نوآوران مراجعه گردد.

ثبت اختراع به منظور ارائه در خارج از کشور

ثبت بین‌المللی اختراع مستلزم این است که مخترع نخست در زمینه وجود یا عدم وجود مورد مشابه اختراع خود اطمینان حاصل کند. به این منظور او باید از طریق جست‌وجو (Search) در نشانی الکترونیکی www.iran-inventors.com نسبت به این موضوع اطلاع کسب نماید. برای ثبت اختراع در خارج از کشور و استفاده از ۵۰٪ کل هزینه (این مراحل و تخفیف توسط وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری قابل اجرا هستند)، مراحل زیر طی می‌شوند:

۱. اختراع باید در اداره کل ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی به ثبت رسیده باشد؛
۲. ارزیابی و تایید علمی از وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری یا مراجع تاییدکننده اختراع؛
۳. معرفی وکیل قانونی از طرف مخترع؛
۴. برای اختراع طرح کسب و کار تهیه شود؛
۵. فرم‌های مربوط به WIPS تکمیل شوند؛
۶. مجوز حمایت مالی از کمیته تخصصی ثبت اختراع در خارج کسب شود.

فصل سوم

ثبت اختراع در خارج از کشور

مهم‌ترین پایگاه اطلاعاتی که در آن داده‌های بین‌المللی در قالب خانواده ثبت دسته‌بندی شده است، توسط درونت تهیه شده است که نمایه جهانی ثبت اختراعات (World Pateninden) نام دارد. کشورهای که به ثبت اختراع می‌پردازند، به ترتیب اهمیت عبارتند از: آمریکا، ژاپن، آلمان، فرانسه، انگلستان و کانادا. ثبت اختراع در کشورها متفاوت است که در زیر به آنها پرداخته می‌شود:

ثبت اختراع در ایالات متحده (U.S. Patent and Trademark Office - USPTO)

در ایالات متحده اظهارنامه به عنوان تقاضایی برای بررسی یا آزمایش در نظر گرفته می‌شود. هنگامی که اظهارنامه در اداره ثبت اختراع و علامت تجاری این کشور به عنوان یک درخواست کامل پذیرفته شود، توسط کارشناسی بررسی می‌شود و پس از هجده ماه منتشر می‌گردد (اطلاعات آن در دسترس عموم قرار می‌گیرد). فرایند بررسی شامل: کنترل رعایت الزامات قانونی، در اختراعات ثبت شده در آن کشور، درخواست‌های منتشر شده ثبت اختراع، اسناد اختراعات خارجی و مبانی نظری موجود جست‌وجو می‌شود تا مشخص گردد

که آیا نوآوری ادعا شده، جدید، کاربردی و غیر بدیهی است یا خیر. ارائه گواهی ثبت ممکن است تا ۵ سال نیز طول بکشد.

ثبت اختراع در ژاپن (Japanese Patent Office - JPO)

هنگامی که درخواست ثبت نوآوری به اداره مربوط در ژاپن ارائه می‌گردد، نخست رسیدگی رسمی به منظور مشخص کردن الزامات رویه‌ای و رسمی انجام می‌شود. پس از ۳ سال تقاضای دیگری ثبت می‌شود تا بررسی بعدی انجام گردد. ندادن تقاضای مجدد به منزله انصراف از درخواست ثبت است. چنانچه در بررسی دوم دلیلی مبنی بر رد درخواست یافت نشد، گواهی اختراع به نوآوری داده خواهد شد. پس از صدور گواهی اختراع در روزنامه رسمی در صورت اعتراض، امکان لغو گواهی وجود دارد.

ثبت اختراع در کشورهای اروپایی (European Patent Office - EPO)

مراحل ثبت و حفظ اختراع ثبت شده در کشورهای عضو اتحادیه اروپا بسیار پیچیده است. به طور کلی با طی کردن مراحل زیر می‌توان اختراع را در این کشورها ثبت و حفظ نمود:

الف. آماده‌سازی مدارک

۱. نوشتن گزارش اختراع به زبان انگلیسی، آلمانی یا فرانسه به طوری که شامل زمینه و حوزه فن‌آوری اختراع، سابقه قبلی، جزئیات کامل

فنی، مزایای اختراع و نحوه حل مشکلات موجود باشد. همچنین باید طریقه انجام عملی موضوع اختراع با ذکر مثال توصیف شود؛

۲. نوشتن پیش‌نویس (پروانه ثبت اختراع) بر اساس گزارش اختراع که معمولاً توسط وکیل انجام می‌شود؛
۳. پر کردن فرم‌های رسمی اداره ثبت اختراعات اروپا.

ب. تشکیل و پی‌گیری پرونده

۱. تکمیل پرونده در شعبه؛
۲. جست‌وجوی موضوع اختراع و ادعاهای آن در اداره ثبت اختراع اروپا؛
۳. انتشار پرونده شامل تمامی جزئیات قانونی و فنی پرونده و نتایج جست‌وجو در روزنامه رسمی به صورت چاپی و دیجیتال؛
۴. بررسی ماهیتی محتویات پرونده در صورت تسلیم درخواست و پرداخت هزینه‌های لازم.

پ. اعطای گواهی ثبت اختراع

پس از بررسی ماهیتی پرونده، در صورت متقاعد شدن کمیته مربوط، گواهی اعطای پروانه ثبت اختراع به نام متقاضی صادر خواهد شد.

ت. تمدید سالانه

در صورت پرداخت هزینه‌های لازم پروانه ثبت اختراع در هر یک از کشورهای عضو اتحادیه اروپا که مورد درخواست قرار گرفته‌اند، به طور سالانه تمدید خواهد شد.

ث. اعمال حق

در صورتی که دارنده امتیاز معتبر اختراع در هر یک از کشورهای مربوط، متوجه نقض حقوق پروانه اختراع توسط اشخاص ثالث شود، می‌تواند برای احقاق حقوق خود از راه‌های گوناگون اقدام کنند.

ثبت اختراع در سایر کشورها

نخستین گام برای دریافت پروانه اختراع در هر کشور، مستلزم ارائه تقاضانامه (Application) ثبت پروانه اختراع و تشکیل پرونده (Filing) در اداره ثبت اختراعات آن کشور است. تقاضانامه مذکور دارای قسمت‌هایی مانند: عنوان اختراع، سابقه و شرح فنی آن است. توصیف فنی اختراع باید با بیانی روشن و به زبان رسمی کشور هدف صورت گیرد و به حد کافی دارای جزئیات باشد، به طوری که شخصی با فهم متوسط از آن فن، توان استفاده یا بازسازی آن اختراع را بیابد. معمولاً برای توصیف بهتر اختراع، نقشه، طرح و دیاگرام‌های مربوط نیز ارائه می‌شوند. تقاضانامه همچنین دارای چند ادعا (Claim) است که در واقع حدود قانونی حمایت

درخواست شده را تعیین می‌کنند. تقاضانامه در اداره ملی ثبت اختراعات کشور مورد نظر یا دفتر منطقه‌ای به نمایندگی از سوی کشورهای عضو (مانند اداره ثبت اختراعات اروپا) به ثبت می‌رسد و پس از بررسی و احراز شرایط لازم از سوی دولت مربوط اعطا می‌گردد که در سرتاسر همان کشور معتبر و قابل دفاع است. در کشورهایی که عضو یک دفتر منطقه‌ای ثبت اختراع هستند و دفاتر مربوط در تمامی آن کشورها فعالیت می‌کنند، متقاضی باید مشخص کند که مایل به ثبت اختراع در کدام یک از دفاتر (کشورهای عضو) است. هر یک از کشورهای انتخاب شده پس از بررسی پرونده مختار است اختراع را به ثبت رساند و در سرزمین خود از آن حمایت نماید یا به کلی آن را رد کند. لذا صرف ثبت در دفاتر منطقه‌ای، به معنی کسب حمایت از تمامی کشورهای عضو آن دفتر نیست.

چگونگی درخواست ثبت اختراع دائم

برای درخواست ثبت اختراع دائم، نخست تنظیم تقاضای ثبت پروانه اختراع ضروری است. تقاضا به صورت خلاصه‌ای از هر یک از بخش‌های شکل‌گیری ثبت پروانه اختراع توضیح داده می‌شود. ارائه مقدمه‌ای شامل شرح کارها و سابقه، برای درخواست ثبت اختراع لازم است. در مقدمه، جدید بودن پروانه اختراع ذکر می‌شود. درخواست ثبت پروانه اختراع باید شامل مشخصاتی نظیر خواسته‌ها، تصویرها، سوگندنامه یا اظهارنامه و میزان دستمزد مورد نیاز برای ثبت آن باشد که تمامی آنها در نامه ویژه‌ای

نوشته می‌شوند. نامه ارسالی همراه با درخواست ثبت پروانه اختراع در USPTO بایگانی می‌شود، به عنوان مثال نوع اثر و هزینه مصرفی (به نوع قرارداد بستگی دارد) در بایگانی قرار می‌گیرد. برگه‌های درخواست ثبت پروانه اختراع، برگه‌هایی هستند که به طور داوطلبانه در اختیار مبتکر قرار می‌گیرند و مشخص‌کننده‌ی فهرست داده‌ها است. مشخصات مبتکر، روش‌ها و فرآیندهای مورد استفاده در خلق اثر، از جمله مواردی هستند که در نگارش پروانه اختراع دارای اهمیت‌اند. مشخصات باید کامل، واضح و مختصر باشند و مدت زمانی که سایر افراد را از استفاده از ثبت پروانه اختراع محروم می‌کند، به طور دقیق مشخص نماید. بخش‌هایی را که برای درخواست ثبت اختراع مورد نیاز است، می‌توان به اختصار به صورت زیر برشمرد:

۱. **عنوان اثر و تحقیق انجام شده**، که باید کوتاه و جامع باشد و تمامی موارد مربوط به ابداع را بیان کند. استفاده از کلمات نامفهوم و سنگین در عنوان اثر، سبب انحراف از اصل موضوع خواهد شد. پس از عنوان اثر، شماره درخواست که به صورت بین‌المللی است و در روز قرارداد تعیین می‌شود، ذکر خواهد شد؛
۲. **ذکر سرپرست گروه ابداع‌کننده اثر**، در صورتی که ابداع به صورت گروهی باشد. علاوه بر ذکر ملیت و محل اقامت درخواست‌کننده، آدرس پستی وی نیز باید در درخواست ثبت پروانه اختراع آورده شود؛

۳. منبع یا منابع مورد استفاده برای ثبت اختراع و استفاده از تعداد محدودی از کلمات کلیدی برای جست‌وجوی اینترنتی لازم است؛
۴. فهرست بخش‌های مختلف ذکر شده در ثبت اختراع را، می‌توان به صورت برنامه کامپیوتری در دیسک فشرده ذخیره کرد؛
۵. زمینه تحقیق شاخه علمی پدیدآورنده اثر است، باید معرفی گردد؛
۶. بیان چکیده‌ای از تحقیق که با مطالعه آن بتوان در باره اثر دیدگاه کلی پیدا کرد؛
۷. توضیح مختصری از پیشینه چندین طرح مشابه که نشان‌دهنده پایه و زیربنای اختراع درخواست شده باشد و سابقه کار را ذکر نماید؛
۸. توضیح جزء به جزء اثر که در این بخش باید اثر خلق شده به طور کامل، از نظر علمی و نحوه ساخت شرح داده شود. در توضیح اثر باید مقیاس‌ها، اعداد، نمادها، فهرست علائم، اختصارات، خطوط راهنما و پیکان‌ها به صورت صحیح و منطبق بر استانداردهای بین‌المللی باشند. در این بخش شکل‌های مورد استفاده برای بیان واضح‌تر پروانه اختراع و توضیح آنها نیز آورده می‌شوند؛
۹. بیان مساله که کلتی از طرح مساله و فرایندهای انجام شده برای خلق اثر است؛
۱۰. برای بهبود و تکمیل طرح در صورت لزوم پیشنهاد ارائه شود؛
۱۱. نتیجه‌گیری از توضیحات درباره اثر و بیان تأثیر اقتصادی آن در جوامع مختلف بیان شود.

معاهده همکاری در ثبت اختراع (Patent Cooperation Treaty - PCT)

چنانچه خواستاران ثبت اختراع، تابع یا ساکن یکی از کشورهای عضو PCT باشند، می‌توانند اظهارنامه ثبت بین‌المللی اختراع را بر اساس مقررات این معاهده تسلیم نمایند. به این منظور شخص باید اظهارنامه بین‌المللی را به اداره ملی ثبت اختراع کشور خود یا به دفتر بین‌المللی سازمان جهانی مالکیت معنوی ارائه کند. اگر متقاضی تابع یا ساکن کشوری از اعضای یکی از معاهدات اختراعات منطقه‌ای (مانند کنفوانسیون اروپایی اختراعات) باشد و قوانین داخلی اجازه دهند، می‌تواند اظهارنامه ثبت بین‌المللی خود را به اداره ثبت اختراعات منطقه‌ای ارائه دهد. در این اظهارنامه، متقاضی باید آن دسته از کشور یا کشورهای طرف قرارداد PCT را تعیین نماید که خواهان حمایت از اختراع خود در آنها است. دفاتر دریافت‌کننده اظهارنامه بین‌المللی، یک نسخه از آن را نگهداری می‌کنند، نسخه‌ای به دفتر بین‌المللی و نسخه‌ای نیز به مقام صلاحیت‌دار جست‌وجوی بین‌الملل ارائه خواهد شد. در صورتی که اظهارنامه بین‌المللی دارای شرایط لازم باشد، اظهارنامه اختراع ملی در کشورهای منتخب متقاضی عضو PCT تایید خواهد شد. به عبارت دیگر، اظهارنامه بین‌المللی از تاریخ تسلیم آن به اداره ملی در هر یک از کشورهای تعیین شده معتبر است و دارای اعتبار یک اظهارنامه ملی عادی خواهد بود. اظهارنامه بین‌المللی اختراع به هر زبانی که اداره دریافت‌کننده قدر به پذیرش آن باشد، قابل ارائه خواهد بود. با این حال، ادارات دریافت‌کننده باید اظهارنامه را به زبانی بپذیرند، که هم زبان مورد قبول مقام صلاحیت‌دار جست‌وجوی بین‌المللی (که باید جست‌وجوی

بین‌المللی را انجام دهد) باشد و هم، زبان نشر آگهی (یعنی یکی از زبان‌هایی که آگهی اظهارنامه ثبت بین‌المللی اختراع به آن زبان‌ها منتشر می‌شود). زبان نشر آگهی شامل زبان‌های: چینی، روسی، انگلیسی، فرانسوی، آلمانی، ژاپنی و اسپانیایی است. بنابراین اظهارنامه باید به زبانی ارائه شود که به ترجمه نیاز نداشته باشد. چنانچه زبان اظهارنامه بین‌المللی مورد قبول مقام صلاحیت‌دار جست‌وجوی بین‌المللی (که جست‌وجوی بین‌المللی را انجام می‌دهد) نباشد، اظهارنامه به زبان جست‌وجوی بین‌المللی ترجمه می‌شود.

اظهارنامه بین‌المللی تحت جست‌وجوی بین‌المللی قرار خواهد گرفت که جست‌وجویی با کیفیت از مدارک پروانه اختراع و دیگر ادبیات فنی است. فقط دفاتر ثبتی که از سوی مجمع اتحادیه PCT انتخاب شده باشند، صلاحیت جست‌وجوی بین‌المللی را دارند. این انتخاب بر اساس عواملی چون امکانات و به ویژه نیروی انسانی کارآمد این ادارات صورت می‌گیرد تا کیفیت جست‌وجو در سطح استانداردهای تعیین شده در PCT باقی بماند. در حال حاضر مقامات صلاحیت‌دار جست‌وجو عبارتند از: اداره‌های ملی ثبت اختراع: استرالیا، اتریش، چین، ژاپن، کره جنوبی، فدراسیون روسیه، اسپانیا، سوئد، ایالات متحده آمریکا، اداره اروپایی ثبت اختراع فنلاند و کانادا. نتایج جست‌وجو اغلب در ماه چهارم یا پنجم پس از ارائه اظهارنامه طی گزارشی در اختیار متقاضی و اداره بین‌المللی قرار می‌گیرد. در گزارش در باره ثبت اختراع اظهار نظر نمی‌شود، بلکه هدف عمده آن کشف سابقه افشای قبلی اختراع است. علاوه بر آن در این گزارش جدید بودن و گام ابتکاری اختراع مورد ادعا بررسی می‌شود. به این ترتیب، مفاد گزارش، مخترع

را قادر می‌سازد که شانس خود را در ثبت اختراع در کشورهای تعیین شده ارزیابی کند. به عبارت دیگر، اگر گزارش جست‌وجو رضایت‌بخش نباشد، متقاضی این فرصت را خواهد داشت که اظهارنامه خود را اصلاح کند یا قبل از انتشار آگهی آن را برگرداند. علاوه بر آن، گزارش به ادارات ثبتی که از امکانات فنی و کارمندان مجرب محرومند، کمک بسزایی در ارزیابی اختراعات می‌نماید. پس از ۱۸ ماه از تاریخ حق تقدم، در صورتی که متقاضی اظهارنامه خود را برنگردانده باشد، اظهارنامه به همراه گزارش جست‌وجوی بین‌المللی، از سوی دفتر بین‌المللی منتشر می‌شود و دفتر آن را به دفاتر ثبت کشورهای منتخب ابلاغ می‌کند. نشر بین‌المللی دارای آثار زیادی است که مهم‌ترین آنها عبارتند از: افشای اختراع به مردم و همچنین نوع حمایت احتمالی از مخترع. نشر بین‌المللی به طور نظام‌مند برای کلیه اعضای معاهده ارسال می‌شود. دفتر بین‌المللی و مقامات صلاحیت‌دار جست‌وجوی بین‌المللی اجازه نخواهند داد که شخص یا مقامی قبل از نشر آگهی بین‌المللی، به اظهارنامه دسترسی پیدا کند، مگر اینکه از سوی متقاضی درخواست شده باشد. علاوه بر جست‌وجوی بین‌المللی، تحت نظام PCT متقاضی می‌تواند ادعای خود را تحت جست‌وجوی کامل‌تری با عنوان بررسی مقدماتی بین‌المللی قرار دهد. این بررسی برخلاف جست‌وجوی بین‌المللی کاملاً اختیاری است و متقاضی پس از دریافت گزارش جست‌وجوی بین‌المللی در صورت تمایل و با پرداخت هزینه‌های مربوط می‌تواند بررسی مقدماتی درخواست نماید. بررسی کنندگان همان مقامات جست‌وجوی بین‌المللی هستند و کار در این زمینه انجام می‌شود که اختراع ادعا شده دارای شرایط لازم برای ثبت هست یا خیر. به عبارت دیگر،

اختراع ادعا شده از حیث جدید بودن، گام ابتکاری و قابلیت کاربرد صنعتی و آنچه در گزارش مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد و مشخص می‌کند که اختراع قابل ثبت است یا خیر. متقاضی برای ثبت اختراع از طریق نظام PCT باید هزینه‌های زیر را پرداخت نماید:

۱. هزینه ارسال که متقاضی آن را برای خدمات اداره ملی پرداخت می‌کند.

این هزینه به وسیله اداره دریافت کننده اظهارنامه تعیین می‌شود؛

۲. هزینه جست‌وجوی بین‌المللی؛

۳. هزینه انتشار آگهی اظهارنامه ثبت بین‌المللی اختراع.

اگر متقاضی خواهان بررسی مقدماتی بین‌المللی باشد، باید هزینه مربوط و هزینه ملی مقرر شده در ادارات تعیین شده را پرداخت کند و براساس مقررات PCT، در صورتی که متقاضی تابع یا ساکن کشوری باشد که درآمد ملی سرانه آن کم‌تر از ۳۰۰ دلار است، از تخفیف ۷۵ درصدی در برخی هزینه‌ها برخوردار خواهد شد. ایران نیز شامل این تخفیف می‌گردد.

مزایای معاهده PCT

۱. **مزایا برای مخترعان.** استفاده از این نظام برای اتباع کشورهای عضو دارای مزایای زیادی است. آنها می‌توانند با تسلیم اظهارنامه به اداره ثبت اختراع یا دفتر بین‌المللی وایپو، اعتبار و تأثیر اظهارنامه‌های اختراع ملی یا منطقه‌ای را که به صورت عادی ارائه می‌شوند، در تمام کشورهای عضو PCT (که به وسیله متقاضی در اظهارنامه بین‌المللی

تعیین گردیده است) به دست آورند. رسیدگی به اظهارنامه ثبت بین‌المللی به وسیله اداره مالکیت صنعتی کشورهایی که متقاضی در اظهارنامه خود تعیین کرده است تا قبل از سی‌امین ماه از تاریخ حق تقدم آغاز نخواهد شد (مگر اینکه متقاضی صریحاً خلاف آن را درخواست کند). در نتیجه در مقایسه با نظام سنتی، متقاضی فرصت بیشتری (۱۸ ماه) خواهد داشت تا نسبت به حمایت از اختراع خود در دیگر کشورها تصمیم بگیرد و به این ترتیب هزینه ترجمه، هزینه پرداخت‌های ملی و هزینه انتصاب وکیل یا کارگذار ثبت اختراع را به تأخیر اندازد. نتیجه گزارش‌های جست‌وجوی بین‌المللی و همچنین جست‌وجوی مقدماتی بین‌المللی، در تصمیم‌گیری متقاضی نسبت به ادامه روند یا انصراف از آن کمک بسزایی می‌نماید.

۲. مزایا برای ادارات مالکیت صنعتی. استفاده از این نظام سبب می‌شود ادارات مالکیت صنعتی در وضعیت بهتری نسبت به گذشته قرارگیرند که نتیجه آن توانایی ادارات فوق در مقابله با حجم کار است؛ زیرا به این ترتیب قبل از اینکه اظهارنامه بین‌المللی به دست آن ادارات برسد، در اداره دریافت‌کننده بررسی و جست‌وجوهای آغازین انجام می‌شوند. در بسیاری موارد مقام بررسی مقدماتی بین‌المللی نیز آن را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. بنابراین تشریفات متمرکز انجام شده در سطح بین‌المللی، رسیدگی در سطح ملی را آسان‌تر می‌کند و اداره ملی

قادر خواهد بود به تعداد بیشتری اظهارنامه ثبت اختراع (با استفاده از امکانات فنی و منابع انسانی) رسیدگی نماید. علاوه بر آن، این معاهده هیچ تأثیر و دخالتی بر هزینه‌های دریافتی دفاتر ثبت ندارد، مگر آن که کشور محل تابعیت متقاضی به منظور تشویق مخترعان به انتخاب کشور خود برای ثبت اختراع، خواهان کاهش هزینه‌های ملی خود باشد. بیشترین منبع درآمد برای اغلب دفاتر ثبت اختراع از هزینه‌های تمدید سالانه حاصل می‌شود.

۳. مزایا برای متخصصان و محققان. کشورهای عضو یک نسخه از تمام اظهارنامه‌های ثبت بین‌المللی منتشر شده را به صورت چاپی یا لوح فشرده (DVD-ROM) که - منبعی ارزشمند از آخرین اطلاعات فنی است - و همچنین سایر نشریات PCT را به صورت مجانی دریافت خواهند نمود. اطلاعات فنی موجود در ارتقای آگاهی متخصصان کشورهای عضو تأثیر بسزایی دارند.

۴. مزایا در زمینه توسعه صنعتی و اقتصاد ملی. با توجه به تسهیل ثبت اختراع در سطح بین‌المللی از طریق PCT متقاضیان بیشتری به کسب حمایت در کشورهای مختلف تشویق می‌شوند و در نتیجه فرصت مناسبی برای انتقال فن‌آوری از کشورهای خارجی، بر پایه اعطای حمایت از حق ثبت اختراع به وجود می‌آید. این امر در ایجاد انگیزه

برای سرمایه‌گذاری مؤثر است و می‌تواند بر پایه پیشرفت‌های فن‌آوری و سرمایه‌گذاری صنعت بومی توسعه یابد که نتیجه آن افزایش سطح اشتغال افراد بومی و ایجاد مهارت در آنها و همچنین کیفیت چشم‌گیر محصولات تولیدی و افزایش صادرات است.

۵. مزایای کشورهای طرف قرارداد. استحکام بخشیدن به همکاری با سایر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی یا تشویق مخترعان کشور برای کسب حمایت بین‌المللی از اختراع، دسترسی آسان به نظام PCT از سوی مخترعان و واحدهای صنعتی کشور، تسهیل ورود فن‌آوری به کشور، ایجاد کار بیشتر برای وکلای بومی، ارتقای آگاهی کارشناسان و متخصصان امر و همچنین عدم پرداخت حق عضویت از سوی کشورهای متقاضی عضویت را، می‌توان از جمله مزایای این معاهده دانست.

فصل چهارم

طبقه‌بندی بین‌المللی اختراعات ثبت شده

(International Patent Classification - IPC)

برای ثبت اختراع یا ثبت یک علامت تجاری یا طرح، خواه ملی باشد یا بین‌المللی، جدید بودن ادعای مالکیت در آن درخواست بررسی می‌شود. به این منظور حجم عظیمی از اطلاعات کاوش می‌شوند. به این دلیل سازمان جهانی مالکیت فکری، نظام طبقه‌بندی بر اساس گروه فن‌آوری را تشکیل داده است که اطلاعات مربوط به ابداعات و اختراعات را به ساختارهایی قابل مدیریت تبدیل نموده است. این طبقه‌بندی توسط بسیاری از کشورها که حتی عضو توافقات مربوط نیستند نیز مورد استفاده قرار گرفته است و به ترتیب به: بخش، زیربخش، طبقه، طبقه فرعی، گروه اصلی و گروه فرعی تقسیم می‌شود. ۸ بخش عمده این طبقه‌بندی عبارتند از:

الف. کالاهای ضروری انسان شامل: کشاورزی، مواد غذایی، کالاهای

خانگی یا شخصی، بهداشت و سرگرمی؛

- ب. عملیات اجرایی، حمل و نقل شامل: کشتیرانی، ترابری و دیگر موارد؛
- پ. شیمی و متالورژی؛
- ت. منسوجات و کاغذ؛
- ث. سازه‌های ثابت؛
- ج. مهندسی مکانیک، روشنایی، گرمایش، جنگ‌افزارها، انفجار؛
- چ. فیزیک؛
- ح. برق.

حق تقدم در ثبت اختراع

حق تقدم، حق اولویتی است که به موجب معاهده پاریس که اکثر کشورها و ایران عضو آن هستند، به اتباع کشورهای عضو این معاهده اعطا گردیده است. به موجب این حق، چنانچه فردی اظهارنامه ثبت اختراعش را در یکی از کشورهای عضو معاهده پاریس و از جمله کشور متبوع خود ارائه نموده باشد، ظرف مدت ۱۲ ماه از تاریخ ثبت تقاضانامه، می‌تواند در دیگر کشورهای عضو نیز تقاضای ثبت اختراع بنماید و در این مدت نسبت به دیگر افراد دارای حق اولویت است. به این معنی که دیگر افراد نمی‌توانند در مدت مذکور اختراع وی را به نام خود در سایر کشورها به ثبت برسانند، در صورتی که مخترع در مدت ۱۲ ماه در کشورهای مورد نظر

تقاضای ثبت اختراع بنماید، باید طی مدت یک سال از تاریخ تقاضانامه ثبت اختراع در داخل، نسبت به ثبت بین‌المللی آن اقدام نماید.

مباحث حقوقی ثبت اختراع (پروانه اختراع)

فردی که پروانه اختراع را در کشوری به ثبت می‌رساند از حقوق و مزایایی در آن کشور برخوردار می‌شود، مثلاً در صورت داشتن پروانه اختراع، امکان دخل و تصرف در طرح امکان‌پذیر نیست و در صورت تخلف پیگرد قانونی خواهد داشت. ثبت‌کننده پروانه اختراع نسبت به استفاده آن توسط دیگران قدرت انتخاب دارد و در صورت سوء استفاده می‌تواند به طور قانونی متخلف را تحت پیگرد قرار دهد و ادعای خسارت نماید. ثبت‌کنندگان پروانه اختراع این توانایی را خواهند داشت که آزادانه در هر زمان بسته به شرایط جامعه و به منظور رفاه عمومی استفاده از پروانه اختراع را متوقف کنند یا ادامه دهند. نیم‌نگاهی به قراردادهای پروانه اختراع بین دولت‌ها و ابداع‌کنندگان مؤید این موضوع است. دولت‌ها می‌توانند قرارداد را با ابداع‌کنندگان تمدید کنند یا با موافقت آنها پروانه اختراع را بفروشند. این موضوع سبب انتقال اطلاعات فنی بین دولت‌های مختلف می‌شود. در ایالات متحده موسسه‌ای وجود دارد که وظیفه آن رسیدگی به حقوق ابداع‌کنندگان و ثبت‌کنندگان پروانه اختراع است که به نام USPTO معروف است. ثبت‌کنندگان پروانه اختراع پس از به ثبت رساندن آن می‌توانند از حمایت‌های این مرکز، زیر نظر دولت آمریکا برخوردار شوند.

نظام ثبت اختراعات در حقوق ایران جنبه اعلامی دارد؛ به این معنی که اداره مالکیت صنعتی این است که اختراع، مخالف مقررات قانونی نباشد و با اختراعات ثبت شده قبلی شباهت نداشته باشد. اداره مالکیت صنعتی، اظهارنامه ثبت اختراع و پیوست‌ها و مدارک همراه با آن را از لحاظ انطباق با قوانین مقررات لازم‌الاجرا بررسی می‌کند و در صورتی که صحیح و قانونی تشخیص داده شوند، اختراع ثبت می‌گردد و آگهی مربوط به آن منتشر خواهد شد. به این دلیل، برای حفظ حقوق اشخاص ثالث ماده ۳۶ قانون ثبت اختراعات مقرر کرده است: «ورقه اختراع به هیچ وجه برای قابل استفاده بودن یا حقیقی بودن اختراع سندیت ندارد. همچنین ورقه مزبور به هیچ وجه دلالت بر این نمی‌کند که تقاضاکننده یا موکل او مخترع واقعی است یا شرح اختراع یا نقشه‌های آن صحیح‌اند و اشخاص ذی‌نفع می‌توانند نسبت به موارد مزبور در محکمه ابتدایی تهران دعوا اقامه کنند و خلاف آن را ثابت نمایند». در واقع ثبت اختراع فقط حاکی از این است که در تاریخ معینی شخصی مدعی اختراعی شده و خود را مخترع آن معرفی نموده است و تا زمانی که خلاف آن ثابت نشود، می‌تواند از مزایای آن برخوردار گردد. قانون‌گذار برای تسهیل اطلاع اشخاص ثالث از ثبت اختراع و فراهم کردن زمینه اعتراض آنان، علاوه بر انتشار ثبت اختراع در روزنامه رسمی، پس از صدور ورقه اختراع مراجعه اشخاص به کلیه اسناد و اوراق مربوط به ثبت اختراع و تهیه رونوشت از آن و معاملات مربوط را تجویز نموده است. از طرف دیگر در مواردی اداره مالکیت صنعتی ممکن

است تشخیص دهد که تقاضای ثبت اختراع، با اصول و ضوابط پیش‌بینی شده در قانون منطبق نیست و شرایط لازم را برای ثبت ندارد. در این صورت حفظ حقوق اشخاص در مقابل تصمیمات اداره مذکور ایجاب می‌کند که تقاضاکننده بتواند از این تصمیم به دادگاه شکایت نماید. دعاوی متعددی در خصوص اختراعات در دادگاه‌ها مطرح می‌شوند که در یک تقسیم‌بندی کلی می‌توان آنها را به دو دسته دعاوی حقوقی و کیفری تقسیم کرد. دعاوی حقوقی نیز شامل دعاوی جبران خسارت و اعتراض به ثبت (تقاضای ابطال و الزام اداره مالکیت صنعتی به ثبت) است که فقط دعاوی حقوقی مربوط به اختراعات مورد بررسی قرار می‌گیرند.

در ماده ۳۷ قانون ثبت اختراعات مقرر شده است که در صورت اعتراض اشخاص ذی‌نفع، چنانچه اعتراض آنان مطابق موارد قانونی زیر باشد، ورقه اختراع باطل خواهد شد:

۱. اختراع، جدید محسوب نشود؛
۲. ورقه اختراع جزو مواردی باشد که نتوان به عنوان اختراع به حساب آورد؛
۳. اختراع به طریقه علمی صرف مربوط باشد و در عمل قابلیت استفاده صنعتی یا کشاورزی نداشته باشد؛
۴. ۵ سال از تاریخ صدور ورقه اختراع گذشته باشد و عملاً از آن استفاده نشده باشد.

از موارد یاد شده و نیز مواد ۵۱ تا ۶۱ آیین‌نامه اصلاحی اجرای قانونی ثبت اختراعات چنین بر می‌آید که اعتراض ممکن است قبل از ثبت باشد یا بعد از آن. ماده ۴۶ قانون ثبت اختراعات ضمن عدول از اصل کلی صلاحیت کلی دادگاه محل اقامت خواننده، ترتیبی دیگر را مقرر کرده و رسیدگی به کلیه دعاوی حقوقی یا جزایی مربوط به اختراع را در صلاحیت محاکم تهران اعلام کرده است.

مواد ۱۷، ۱۸ و ۳۷ این قانون و مواد ۵۶، ۵۷ و ۶۱ آیین‌نامه اصلاحی اجرای آن نیز که در خصوص موارد اعتراض به ثبت اختراعات است، محکمه ابتدایی تهران را صالح به رسیدگی به این گونه دعاوی دانسته است.

بعد از تصویب قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۲/۳/۱۵، دادگاه‌های عمومی جانشین محاکم ابتدایی تهران شدند. در ماده ۴ آیین‌نامه اصلاحی قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۱/۷/۲۸ پیش‌بینی شده است که: «به پیشنهاد رئیس کل دادگستری استان و تصویب رئیس قوه قضاییه، شعب دادگاه‌های عمومی حقوقی و عمومی جزایی و دادر، در هر حوزه قضایی به تناسب امکانات و ضرورت تحقیقات و رسیدگی به دعاوی خاص تخصیص می‌یابند». دسته‌ای از این دعاوی که در بند «ب» این ماده به آنها اشاره شده است. دعاوی ثبتی مالکیت‌های معنوی و صنعتی است. در حال حاضر تمام دعاوی مربوط به اختراعات به شعبه سوم دادگاه عمومی تهران ارجاع می‌شوند و آرای این شعبه نیز در دادگاه‌های تجدید نظر استان تهران قابل تجدید نظر است.

پروانه اختراع

پروانه اختراع به منظور حمایت از مفاهیم، روش‌ها، ابزار یا فرآیندهایی که جدید، مفید یا غیر بدیهی باشند، به کار گرفته می‌شود. در موافقت نامه: *Related Aspects of Intellectual Property Agreement* Trade Rights TRIPS که در سال ۱۹۹۴ میلادی به منظور حمایت از حقوق مالکیت فکری در سطح بین‌المللی بین سازمان تجارت جهانی (WTO) و سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO: World Intellectual Property Organization) منعقد گردید، مقرر شد تنها اختراعاتی قابلیت پروانه اختراع شدن دارند که نخست: نوآور باشند و دوم: پتانسیل کاربرد صنعتی را دارا باشند. فلزها، اکتشافات، روش‌های تشخیص و درمان یا اختراعاتی که با اصول کلی اخلاقی تضاد داشته باشند، قابل پروانه اختراع شدن نخواهند بود. هدف از ثبت پروانه اختراع، پیشرفت نوآوری از طریق افشاسازی جزییات اختراع در سطح عمومی است و به این وسیله شخص مخترع یا مالک اختراع دارای حقوق انحصاری می‌گردد که طبق آن دیگران حق ساخت، استفاده، فروش، واردات و صادرات مقوله مورد اختراع را نخواهند داشت. حقوق مذکور در فاصله زمانی ۱۷ تا ۲۰ سال پس از ثبت پروانه اختراع دارای اعتبارند. پروانه‌های اختراع در فرآیندی پرهزینه و پرزمان به دست می‌آیند. در این زمینه دو نظام رایج‌اند. در اروپا، ژاپن و اقیانوسیه نظام *First to File* به کار می‌رود. بنابراین حق تقدم با شخصی است که زودتر به پرکردن تقاضانامه پروانه اختراع اقدام نموده است. در آمریکا نظام *First to Invent* کاربرد دارد، یعنی امتیاز اختراع متعلق به

شخصی است که برای نخستین بار این اختراع را انجام داده است؛ حتی اگر شخص دیگری زودتر برای ثبت اقدام کرده باشد. در این صورت باید در مدت یک سال از اولین اقدام برای فروش محصول، تقاضانامه‌های پروانه اختراع پر شوند، در غیر این صورت پروانه اختراع بی‌اعتبار خواهد شد. ثبت اختراع (پروانه اختراع) امتیازی است که دولت یا موسسه خاص در یک کشور به مبتکرانی می‌دهد که به ایجاد ابداعاتی می‌پردازند که اهمیت اقتصادی داشته باشند. مبتکر، این امتیاز را نسبت به دیگران می‌یابد که بدون اجازه وی، ساخت، استفاده یا فروش آن تا مدت زمان معلومی ممنوع می‌شود و در انحصار او باقی می‌ماند. تحت شرایط معینی مدت زمان ثبت اختراع می‌تواند تمدید شود. در صورتی که ابداع ایجاد شده از نظر اقتصادی بسیار حایز اهمیت باشد، ممکن است تا مدت‌ها به صورت انحصاری درآید. پس از اهدای امتیاز پروانه اختراع و ثبت آن، ابداع ایجاد شده قابل خرید و فروش است و بر آن سرمایه‌گذاری می‌شود. پروانه اختراع هر کشور حقوق داخلی آن کشور محسوب می‌گردد. مثلاً پروانه اختراع در کشور انگلستان، امتیازاتی برای مبتکر در داخل آن کشور دارد و از طرفی مانع ورود موارد مشابه آن از خارج به داخل کشور می‌شود. در بعضی کشورها پروانه اختراع جنبه بین‌المللی دارد. در این موارد خلق اثر از حقوق بین‌المللی بهره‌مند می‌شود و سایر کشورها را از دخل و تصرف در ابداع ایجاد شده منع می‌کند.

ثبت اختراع به طور کلی تولید یا فرآیندهایی را در بر می‌گیرد که شامل جنبه‌های تکنیکی یا عملکرد جدید باشند، به عنوان مثال آنچه در پروانه اختراع مطرح است این است که ابداع ایجاد شده چگونه کار می‌کند؟ چه عملکردی دارد؟ چگونه ساخته شده و چه چیزی را بنیان گذاشته است؟ اکثر پروانه اختراع‌ها نقش مهمی در پیشرفت تکنولوژی مربوط دارند. امتیاز پروانه اختراع‌ها اغلب تا بیست سال انحصاری است و در اختیار فرد یا افراد ابداع کننده یا کمپانی مرتبط است. تعریف پروانه اختراع دو موضوع را به روشنی بیان می‌کند: یکی فایده پروانه اختراع برای صاحب اختراع و دیگری فایده آن برای دیگران. از یک سو با ثبت اختراع، راه استفاده غیر مجاز برای دیگران بسته می‌شود و صاحب اختراع می‌تواند با عقد قرارداد، اجازه استفاده (لیسانس) از اختراع خود را به دیگران واگذار کند و علاوه بر شهرت علمی، از منافع مادی اختراع نیز بهره‌بردار. از سوی دیگر، این حق فقط در ازای افشای تمام جزئیات اختراع برای عموم، به صاحب آن داده می‌شود. به این ترتیب، اسرار علمی و فنی حاصل از پژوهش، فقط در کتابخانه شخصی و بایگانی مغز افراد نمی‌ماند و نیاز نیست تمام گام‌هایی که برای رسیدن به هدفی برداشته شده‌اند، توسط دیگران دوباره تکرار شوند.

درخواست پروانه اختراع

مطابق قانون، فقط مبتکرانی می‌توانند پروانه اختراع درخواست نمایند که دارای شرایط ویژه و بامعنی باشند. اگر شخصی که ثبت پروانه اختراع را تقاضا می‌کند، مبتکر نباشد و پس از اقدام به ثبت، به ابداع خود دست یابد، ثبت پروانه اختراع برای وی غیر معتبر است و جزای قضایی سختی متحمل خواهد شد. درخواست ثبت اختراع ممکن است توسط نماینده قانونی مبتکر یا تیم آن صورت گیرد. اگر مبتکری به هر دلیل نتواند پروانه اختراع خود را به ثبت برساند، می‌تواند با یک مبتکر دیگر یا شخصی که به ثبت پروانه اختراع علاقه‌مند است، همکاری کند و درخواست حق پروانه اختراع غیر انفرادی ابتکار را داشته باشد. در صورتی که ابداعی توسط دو یا چند مبتکر صورت گرفته باشد، می‌تواند برای به ثبت رساندن آن مانند قانون ثبت ابتکارات مشترک اقدام نمایند. شخصی که به مبتکر کمک مالی می‌کند، شریک مبتکر محسوب نمی‌شود و نمی‌تواند بدون اجازه او در به ثبت رساندن پروانه اختراع شریک باشد. اداره‌ها و مراکز پروانه اختراع و علایم تجاری برای استفاده و به کار بردن آنها ممنوعیت دارند و جز در مواردی مانند وصیت مبتکر برای زمان پس از مرگ وی یا ارث، در وضعیت دیگر نمی‌توانند از آنها استفاده نمایند. یادآور می‌شود که به طور معمول در شرکت‌ها، مخترع، فرد یا افراد هستند، اما امضا کننده شرکت یا مؤسسه‌ی است که فرد مخترع را استخدام کرده است و به او در ازای ثبت پروانه اختراع بالاسری (Royalty) می‌پردازد.

نگارش پروانه اختراع

نگارش پروانه اختراع (نگارش پروپوزال طرح) از جمله مشکلاتی است که مبتکران با آن درگیر هستند. برای گروهی مشکل است توضیحاتی بنویسند مبنی بر اینکه دستگاه مورد نظر آنها چیست، از چه تشکیل شده و چگونه می‌توان راه‌حلهایی برای مشکلات ثبت آن اختراع یافت. این مشکلات ذهن برخی مبتکران را به خود مشغول می‌کنند. از این رو اغلب در این بخش، درخواست کننده ثبت اختراع به طور متوالی از ثبت پروانه اختراعات مشابه قبلی نقل قول می‌کند. پس از این مرحله مبتکر باید نشان دهد که اثر ایجاد شده جدید است و با آثار خلق شده قبلی تفاوت دارد. توضیح جزء به جزء اثر به این معنی است که مثلاً برای ساخت یک دستگاه، ساخت جزء به جزء بخش‌های تشکیل دهنده آن باید شرح داده شوند. فرآیند الحاق این اجزا و ساخت دستگاه باید به طور کامل بیان شود و در نهایت فرآیندهایی نیز ذکر گردند که در ساخت آن به طور غیر مستقیم دخیل هستند. در ادامه مثال‌هایی از استفاده کاربردهای اقتصادی اثر ارائه شود. قابل ذکر است که هر موردی که غفلت از آن در اجرای ثبت پروانه اختراع سبب ضرر و زیان افراد در استفاده از آن گردد، باید در فرآیند ثبت به طور کامل شرح داده شود و در خاتمه فهرستی از موارد توضیح داده شده زیر عنوان فهرست ترتیبی نگارش یابد. یکی از مهم‌ترین راه‌های نحوه نگارش پروانه اختراع، مشاهده پروانه اختراعاتی که به ثبت رسیده در USPTO است که می‌توان مانند فرمت آنها به نگارش پروانه اختراع پرداخت. پس از درخواست ثبت پروانه اختراع، رسید معتبری در اختیار فرد یا افراد درخواست کننده قرار می‌گیرد که تمامی حق و حقوق ثبت پروانه اختراع را در بر دارد. پس از نگارش پروانه اختراع و

درخواست به ثبت رساندن آن، در جلسه‌ای با حضور داوران علمی، نخبگان اقتصادی و حقوق‌دان‌های اقتصادی و علمی، ثبت پروانه اختراع مطرح می‌شود و ارزیابی می‌گردد. پس از بررسی تمام جوانب و موافقت با ثبت پروانه اختراع، قرارداد حقوقی و اقتصادی بین ابداع کننده و مرکز ثبت پروانه اختراع منعقد می‌شود و شماره ثبت پروانه اختراع در مرکز بایگانی می‌گردد. از این مرحله به بعد مدیران شرکت‌ها و موسسات تحقیقاتی مختلف با مبتکران وارد مذاکره می‌شوند و با سرمایه‌گذاری بر پروانه اختراع، راه استفاده آن را برای عموم فراهم می‌نمایند. ابداع کننده می‌تواند پس از به ثبت رساندن اختراع آن را به شرکت‌های تولیدی و تجاری بفروشد. تحت این شرایط، مبتکر در سود به دست آمده از پروانه اختراع توسط خریدار شریک نخواهد بود، بلکه فقط هزینه‌ای برای فروش ثبت پروانه اختراع دریافت می‌نماید، اما پروانه اختراع به نام خود او ثبت می‌شود. همچنین می‌تواند با موسسه یا شرکت تجاری که پروانه اختراع او را خریداری کرده است، مشارکت کند و از سود حاصل استفاده نماید که در این شرایط خود ابداع کننده نیز باید در سرمایه مشارکت داشته باشد. USPTO مؤسسه معتبری است که به ثبت پروانه اختراع‌ها اقدام می‌نماید و از آنها محافظت می‌کند. این مرکز اطلاعاتی، صحت و درستی اطلاعات را از طریق مراجع قانونی و اداری غیر وابسته کنترل می‌نماید. تمامی اطلاعات و فایل‌ها در سایت شبکه USPTO در دسترس است. نکته قابل توجه این است که USPTO از استانداردهای بین‌المللی برای به ثبت رساندن پروانه اختراع استفاده می‌نماید. اطلاعات ذخیره شده، بخشی از اطلاعات توزیع شده توسط USPTO است. بازبینی

اطلاعات در USPTO به طرق مختلف انجام می‌شود که می‌توان به اختصار به صورت زیر بیان کرد:

۱. بازبینی شخصی اطلاعات توسط سرپرستان و مدیران؛
۲. استفاده از چک لیست‌های کیفی، ترسیم آماری و سرشماری؛
۳. بازبینی در آماده‌سازی اطلاعات؛
۴. استفاده از کنترل‌های مدیریتی؛
۵. هر روش دیگری که برای بالابردن صحت، قابلیت اعتماد و واقعی بودن اطلاعات به کار می‌رود.

بنابراین USPTO به عنوان یک مرکز معتبر ثبت پروانه اختراع در دنیا شناخته شده است که مورد اعتماد پژوهشگران و مبتکران علوم مختلف است. مراکز ثبت پروانه اختراع در دیگر کشورها نیز وجود دارند که می‌توان به کشورهای انگلستان یا کانادا اشاره کرد. اما ثبت اختراع در این کشورها، استفاده از امتیازات حقوقی آن را فقط در همان کشور امکان‌پذیر می‌کند که این خود می‌تواند موجب افشای اطلاعات در سایر کشورها شود، اما USPTO از دیدگاه حقوقی، موسسه‌ای بین‌المللی است و می‌تواند تجاوز حقوق ثبت اختراع توسط دیگران را تحت پیگرد قانونی قرار دهد. در هر یک از کشورهای ذکر شده می‌توان ثبت اختراع را درخواست نمود، اما برای درخواست ثبت پروانه اختراع از کشور مورد نظر باید شرایط اقتصادی و علمی کشور را مد نظر قرار داد. در صورتی که بتوان پروانه اختراع را در کشورهای طراز اول اقتصادی دنیا ثبت کرد، ثبت پروانه اختراع ارزش بیشتری خواهد داشت. از طرفی ممکن است فرد یا افراد

درخواست کننده مایل باشند پروانه اختراع را در کشوری به ثبت برسانند که توانایی ثبت پروانه اختراع را دارد، ولی پروانه اختراع آنها در آن کشور برای ثبت پذیرفته نشود؛ زیرا ارزش اقتصادی آن با اوضاع اقتصادی کشور متناسب نیست. از این رو باید در کشور دیگری درخواست ثبت اختراع نمود. بنابراین کشور ثبت کننده پروانه اختراع، گویای ارزش پروانه اختراع است. از این رو ثبت اختراعی که در کشور آمریکا انجام می شود با اختراعات ثبت شده در ژاپن متفاوت است. مبلغی که برای به ثبت رساندن پروانه اختراع مورد نیاز است نیز به ارزش اقتصادی کشور وابسته است؛ مثلاً برای ثبت پروانه اختراع در کشور آمریکا حدود چهل هزار دلار مورد نیاز است. اخیراً در ایران نیز می توان پروانه اختراع بین المللی به ثبت رساند.

انواع پروانه اختراع

انواع پروانه اختراع عبارتند از:

۱. پروانه اختراعات سودمند (Vitality Patents). امتیاز این نوع پروانه اختراع به کسی واگذار می شود که ابتکار یا اختراع انجام دهد یا وسیله ای بسازد که از دیدگاه اقتصادی بسیار دارای اهمیت است و سبب پیشرفت شاخه های مختلف علوم می گردد.
۲. پروانه اختراعات طراحی (Design Patents). امتیاز این نوع پروانه اختراع به کسی واگذار می شود که طرحی جدید یا اصولی برای صنعت تولید پایه ریزی نماید.

۳. پروانه اختراعات گیاهی (Plant Patents). امتیاز این نوع پروانه

اختراع به فرد یا افرادی واگذار می‌شود که نوع جدیدی از گیاه را کشت داده یا ایجاد نماید که در باروری اقتصادی بسیار سودمند باشد.

به شکل دیگری هم می‌توان ثبت اختراع را دسته‌بندی نمود. بعد از بررسی داده‌ها اگر ترکیب یا موارد ساخته شده نوظهور باشند، می‌توان پروانه اختراع ترکیب یا فرمول آنها را دریافت نمود. در صورتی که ترکیب یا مواد جدید نباشند و فقط خواص یا طرز استفاده جدید باشد، می‌توان پروانه اختراع طرز استفاده جدید دریافت کرد.

چنانچه روش ساخت ترکیب یا مواد جدید باشد، پروانه اختراع روش صادر می‌شود و ادغام دو ترکیب قدیمی که سبب استفاده جدید از ادغام ترکیب شود، پروانه اختراع ادغام دریافت می‌کند. یادآور می‌شود که شکستن پروانه اختراع دیگران، در صورتی که دارای نتیجه جدید باشد، پروانه اختراع دریافت می‌کند.

کنوانسیون پاریس

کنوانسیون پاریس برای حمایت مالکیت صنعتی در سال ۱۸۸۳ توسط ۱۱ کشور منعقد گردید و از سال ۱۸۸۴ به اجرا گذاشته شد. انگلستان در سال ۱۸۸۴ و ایالات متحده در سال ۱۸۸۷ به آن پیوستند. این کنوانسیون هم اکنون مورد توافق بیشتر کشورهای است که به نحوی، از اختراعات ثبت شده حمایت می‌کنند. مفاد کنوانسیون چند بار مورد تجدید نظر قرار گرفت که

آخرین بار در سال ۱۹۶۷ در استکهلم بود. اساس کنوانسیون بر حقوق متقابل استوار است. به این معنی که متقاضی یا دارنده پروانه اختراع در هر یک از کشورهای عضو، از حقوقی برخوردار است که اتباع آن کشور در این زمینه دارند. مهم‌ترین نتیجه کنوانسیون آن است که به مخترع امکان می‌دهد که پس از درخواست پروانه از یکی از کشورهای عضو، از دیگر کشورهای عضو نیز بر اساس تاریخ اولین تقاضا، برای همان اختراع پروانه تقاضا کند. چنانچه ثبت اختراع به حقوق اشخاصی لطمه بزند که خارج از ایران اختراع خود را به ثبت رسانده‌اند، در صورتی می‌توانند در ایران به آن اعتراض کنند که کشور ثبت کننده اختراع، همانند ایران به کنوانسیون پاریس ملحق شده باشد.

اعتراض به ثبت اختراع

با ارائه اظهارنامه ثبت به اداره مالکیت صنعتی و رسیدگی به آن از جهات مختلف (نداشتن شباهت با اختراعات ثبت شده قبلی و ...)، در صورت نداشتن نقص و انطباق با قانون ثبت اختراعات و سایر قوانین و مقررات مربوط، تقاضای ثبت اختراع به طور مقدماتی پذیرفته می‌شود. پس از آن برای حفظ حقوق سایرین که ممکن است نسبت به ثبت آن اعتراض داشت باشند، یک آگهی مشتمل بر نام و نشانی صاحب اختراع و ویژگی‌های اختراع در روزنامه رسمی منتشر خواهد شد. چنانچه تا ۳۰ روز بعد از انتشار آگهی، کسی به ثبت اختراع اعتراض نکند، اداره مالکیت

صنعتی اختراع را به نام تقاضاکننده ثبت خواهد کرد، اما در صورتی که شخص یا اشخاصی ثبت اختراع مورد نظر را مغایر حقوق و منافع خود بدانند، می‌توانند به ثبت آن اعتراض کنند و ابطال اظهارنامه اختراع را تقاضا نمایند. اعتراض قبل از ثبت اختراع دارای مراحل است:

ذی‌نفع باید اعتراض خود را شامل: نام، شغل، نشانی اقامتگاه در تهران و ذکر تمامی دلایل و مدارکی که معترض، به استناد آن خود را مستحق اعتراض می‌داند، به صورت کتبی به اداره مالکیت صنعتی تسلیم نماید. چنانچه معترض، مدعی مالکیت اختراع مورد تقاضای ثبت باشد، اما اختراع در ایران به اسم او ثبت نشده باشد، اعتراض وی در صورتی پذیرفته می‌شود که مطابق قانون ثبت اختراعات و آیین‌نامه اجرایی آن، تقاضای ثبت اختراع را نیز بنماید.

همین ترتیب در موردی نیز رعایت می‌شود که معترض مدعی حقی نسبت به اختراع مورد اعتراض باشد؛ مگر اینکه چنین اختراعی به شکل قانونی قابل ثبت نباشد. بر اساس مواد ۵۱ و ۵۲ آیین‌نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات مصوب ۱۳۳۷، باید در مدت ۱۰ روز از تاریخ وصول اعتراض‌نامه، اداره مالکیت صنعتی آن را به اقامتگاه درخواست‌کننده‌ی ثبت یا اشخاصی ابلاغ کند که به موجب ماده ۴۶ آیین‌نامه اصلاحی اخیر معین می‌شوند. در ابلاغ‌نامه باید به روشنی آشکار شود که در صورت قبول اعتراض، معترض ثبت اختراع را به طور رسمی درخواست می‌کند. اعتراض‌نامه مطابق مواد ۶۷ تا ۸۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و

انقلاب در امور مدنی ابلاغ خواهد شد. هرگاه درخواست کننده ثبت اختراع به طور کتبی به اعتراضِ معترض تمکین نماید، درخواست او پس داده می‌شود و مراتب کتباً به معترض اخطار می‌گردد و در صورتی که علامت یا اختراع معترض قبلاً به ثبت نرسیده باشد، طبق اظهارنامه‌ای بر اساس ماده ۵۳ آیین‌نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات، ثبت آن درخواست می‌شود. در صورتی که درخواست کننده به اعتراض تمکین ننماید، معترض باید در مدت ۶۰ روز از تاریخ ابلاغ اعتراض‌نامه به درخواست کننده ثبت اختراع، به دادگاه صالحه مراجعه کند و ضمن تقدیم دادخواست، گواهی اقامه دعوا را از دادگاه به اداره مالکیت صنعتی ارائه نماید. در غیر این صورت اداره مالکیت صنعتی بعد از ملاحظه گواهی دفتر دادگاه مبنی بر عدم تقدیم دادخواست، علامت یا اختراع را به اسم درخواست دهنده ثبت خواهد کرد (مواد ۵۳ تا ۵۷ آیین‌نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات). همواره این احتمال وجود دارد که اشخاص ذی‌نفع از آگهی تقاضای ثبت مطلع نشوند. به همین جهت قانون‌گذار حتی بعد از نهایی شدن ثبت اختراع نیز امکان اعتراض به آن را پیش‌بینی کرده است. از مواد ۱۸، ۲۲ و ۳۷ قانون ثبت اختراعات و مواد ۵۱ و ۶۱ آیین‌نامه آن، این نکته قابل دریافت است که اعتراض بعد از ثبت با اعتراض قبل از ثبت دو تفاوت عمده دارد:

نخست اینکه بر خلاف اعتراض قبل از ثبت، چنین اعتراضی به طور مستقیم در دادگاه رسیدگی می‌شود و اداره ثبت به آن رسیدگی نمی‌کند؛

دوم آنکه در اعتراض قبل از ثبت، خواسته‌ی دعوا، ابطال اظهارنامه‌ی تقاضای ثبت اختراع است. درحالی‌که در اعتراض بعد از ثبت، خواسته‌ی دعوا، تقاضای ابطال ورقه ثبت اختراع مورد اعتراض است. تقاضای ابطال ورقه اختراع که در ایران به ثبت رسیده است، باید به دادگاه عمومی تهران (در حال حاضر شعبه سوم) داده شود و دادخواست مربوط به آن دارای ضمایم زیر باشد:

۱. ورقه ثبت اختراع که ابطال آن تقاضا شده است؛
۲. اصل یا رونوشت گواهی شده کلیه اسناد ادعای معترض؛
۳. وکالت‌نامه، در صورتی‌که دادخواست به طور وکالتی داده شده باشد. ابلاغ دادخواست و مقدمات دعوا و سایر ترتیبات رسیدگی مطابق قانون آیین دادرسی مدنی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی است (مواد ۶۱ و ۶۲ آیین‌نامه اصلاحی اجرای قانون ثبت اختراعات).

منازعات در ثبت اختراع

۱. ممکن است در یک زمان واحد، چند شخصیت حقیقی یا حقوقی مدعی ثبت اختراع باشند، طبعاً به ادعای اولین اقدام کننده ترتیب اثر داده می‌شود، ولی چنانچه مشخص نشود اولین متقاضی ثبت چه کسی بوده است، در محکمه‌ای به ادعای همه افراد متقاضی رسیدگی می‌شود و به نفع یکی از آنها رأی صادر می‌گردد. در این

صورت حق شکایت به رأی صادره برای دیگر مدعیان محفوظ است.

۲. چنانچه فردی بدون مجوز مبتکر از اختراعی بهره‌برداری کند، نمونه بسازد یا محصول تولید شده آن را بفروشد، متخلف محسوب می‌شود و طبق رأی دادگاه کشور محل ثبت، به جبران خسارات وارده به مخترع ملزم خواهد شد.

۳. فرد متهم به تخلف ممکن است در دادگاه مدعی شود که این اختراع از ابتدا نباید به ثبت می‌رسید؛ چراکه مانع تولید یک محصول شده است. گاهی چنین ادعاهایی در دادگاه برنده می‌شوند. در کشورهای پیشرفته، منازعات علمی مانند اختراعات، در تمام کشور فقط در یک دادگاه مورد رسیدگی قرار می‌گیرند تا یکسانی قانون برای همه افراد و در همه مناطق رعایت شود. یادآور می‌شود که این مقررات در کشورهای مختلف با اندک تفاوت به اجرا در می‌آیند. هنگامی که شرایط سه گانه فوق مورد تأیید دفتر ثبت اختراعات قرار گیرند، ادعای مبتکر، اختراع محسوب می‌گردد و به ثبت می‌رسد.

فصل پنجم

حقوق مالکیت‌های ادبی و هنری ایران

آثار مورد حمایت در حقوق مالکیت‌های ادبی و هنری

بر اساس مصوبات کنوانسیون برن (Bern Convention) آثار ادبی، علمی و هنری، عبارتند از: نوشته‌های مربوط به کنفرانس‌ها، خطابه‌ها، سخنرانی‌ها، نمایش‌نامه‌ها، نمایش‌نامه‌های کمدی و تفریحی، پانتومیم، تصنیف، موسیقی با کلام یا بدون کلام، فیلم‌های سینمایی و کارهای مرتبط با آن، نقاشی، طراحی، معماری، مجسمه‌سازی، گراور، لیتوگرافی، آثار عکاسی، عکس، آثار هنرهای کاربردی، کارهای مصور، طراحی کارهای سه بعدی مرتبط با جغرافیا و نقشه‌برداری از آثار معماری یا علمی. در قانون حمایت حقوق مولفان و مصنفان و هنرمندان در ایران (مصوب ۱۱ دی ۱۳۴۸) آمده است: «به آنچه از راه دانش، هنر یا ابتکار آنان پدید می‌آید، بدون در نظر گرفتن روشی که در بیان یا ظهور یا ایجاد آن به کار رفته است، اثر اطلاق می‌شود».

انواع آثار ادبی و هنری

آثار ادبی و هنری را می‌توان به دو گروه اصلی و فرعی تقسیم کرد. آثار اصلی، تولیدی‌اند و آثار فرعی به کمک آثار اصلی بازآفرینی می‌شوند.

آثار اصلی

این آثار عبارتند از: آثار نوشتاری، شنیداری و دیداری مانند: نوار کاست و آثار رادیویی، تلویزیونی یا سینه به سینه نقل شده، آثار ناشی از هنرهای تجسمی از قبیل صنایع دستی، معماری و طراحی، آثار ترکیبی مانند نماهنگ‌ها یا ترجمه‌های همراه با تالیف.

آثار فرعی

آثار فرعی عبارتند از آثاری که با استفاده از آثار اصلی و بر اساس آنها آفریده می‌شوند و مانند آثار بکر مورد حمایت قرار می‌گیرند.

حقوق اقتصادی و مالی و اعتبار قانونی اثر

بارزترین وجه حقوق مالکیت‌های فکری، حقوق اقتصادی و مالی است و آن ارزش اقتصادی داد و ستد در مالکیت‌های ادبی و هنری است.

اعلان مشخصات آثار ادبی و هنری

به منظور بررسی شرایط اثر برای برخورداری از حمایت‌های قانونی یا فقدان شرایط، پدیدآورنده موظف است اطلاعات لازم را در اختیار مخاطبان قرار دهد. هر اعلان حق انحصاری اثر باید دارای سه خصوصیت زیر باشد:

الف. نشانه © (حرف C داخل یک دایره) یا واژه Copyright یا واژه

اختصاری Copy؛ این نشانه از سوی سازمان ثبت کننده تهیه می‌شود.

ب. تاریخ انتشار اولیه اثر؛

پ. نام مالکِ حقِ انحصاریِ اثر یا کلمه اختصاری نام او به نحوی که از آن طریق بتوان به نام صاحب اثر پی برد.

در زمینه حق انحصاری مربوط به ضبط موسیقی به جای نشانه © حرف P (حرف نخست واژه Patent) به معنی دارای حق انحصاری است.

تشریفات ثبت آثار ادبی و هنری

کنوانسیون برن که معاهده مادر در زمینه حمایت از حقوق مالکیت‌های ادبی و هنری به شمار می‌رود، بر اساس «اصل حمایت بدون تشریفات» اعلام کرده است که هیچ اقدامی، از جمله ثبت را برای حمایت الزامی نمی‌داند. به همین دلیل در بسیاری از کشورها نیز رعایت تشریفات ثبتی در این آثار الزامی تلقی نمی‌شود. بر اساس مقررات آیین‌نامه ثبت آثار ادبی و هنری در ایران، ثبت اثر بر اساس درخواست چاپی فرهنگ و ارشاد اسلامی و تقاضای صاحب اثر به دو زبان فارسی و انگلیسی انجام می‌شود و باید شامل موارد زیر باشد:

الف. نام و نام خانوادگی، تابعیت، اقامتگاه، شماره و محل صدور شناسنامه و تاریخ تولد شخصی که به اعتبار قانون فوق، قائم مقام پدیدآورنده اصلی اثر است و چنانچه درخواست حقوقی باشد، نام و شماره ثبت و اقامتگاه قانونی شخص حقوقی؛

ب. در صورتی که درخواست از طرف وکیل یا نماینده قانونی اشخاص مذکور در بند «الف» داده شده باشد، مشخصات موکل شامل: نام و نام خانوادگی، تابعیت و اقامتگاه وکیل؛

- پ. تاریخ پدید آمدن اثر با ذکر روز و ماه و سال؛
- ت. در صورتی که اثر مشترک باشد، ذکر نام و مشخصات پدیدآورندگان
به ترتیب اعلام شده در بند «الف»؛
- ث. در صورتی که ثبت نام، عنوان یا علامت ویژه اثر مورد تقاضا باشد، نام و عنوان عبارت مورد تقاضا و علامت یا نشانه ویژه به طور کامل توصیف کامل گردند و سه نسخه نمونه با رعایت اندازه، رنگ اصلی و کلیشه مورد نظر نیز ضمیمه شود؛
- ج. تعیین نوع اثر و اعلام اینکه اثر، مشمول کدام یک از انواع آثار مذکور در ماده ۳ می‌شود.
- بر اساس ماده ۳، درخواست‌کننده ثبت اثر، علاوه بر تنظیم درخواست، دو نسخه از اثر خود را نیز باید ارائه کند.
- چنانچه متقاضی توضیحات ویژه‌ای بر چگونگی پیدایش اثر خود داشته باشد، در برگ جداگانه‌ای همراه با درخواست خود اضافه می‌کند و موارد را در اختیار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (یا اداره‌های وابسته در شهرستان‌ها) قرار می‌دهد. وزارت مذکور طی مدت ۱۵ روز موضوع را بررسی می‌کند و در صورتی که قبلاً ثبت نشده باشد، آن را در دفتر مخصوص ثبت اثرها ثبت می‌نماید و گواهی‌نامه ثبت اثر را به نام درخواست‌کننده ثبت می‌کند و در اختیار او قرار می‌دهد. وزارت موظف است در آخر هر ماه فهرستی از آثار همان ماه در روزنامه رسمی کشور و یکی از روزنامه‌های کثیرالانتشار روزانه تهران به اطلاع مردم برساند. درخواست‌کننده می‌تواند پیش یا پس از ثبت اثر، تغییر یا ابطال آن را تقاضا کند.

فصل ششم

نوآوری‌های نرم‌افزارهای رایانه‌ای و حمایت از حقوق آنها

در این قسمت به برخی حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای اشاره می‌شود: حق نشر، عرضه، اجرا و بهره‌برداری مادی و معنوی نرم‌افزار رایانه‌ای به پدیدآورنده آن تعلق دارد. مدت حقوق مادی ۳۰ سال از تاریخ پدید آوردن نرم‌افزار و مدت حقوق معنوی نامحدود است. نام، عنوان و نشانه ویژه‌ای که معرف نرم‌افزار است، از حمایت این قانون برخوردار است و کسی نمی‌تواند آنها را برای نرم‌افزار دیگری به کار گیرد که شبهه‌برانگیز باشند. حقوق ناشی از آن بخش از نرم‌افزاری که به واسطه نرم‌افزارهای دیگر پدید می‌آید، به دارنده حقوق نرم‌افزارهای واسط تعلق ندارد. تهیه نسخه‌های پشتیبان و تکثیر نرم‌افزار که به طریق مجاز برای استفاده شخصی تهیه می‌شوند، در صورتی بدون مانع است که به طور هم‌زمان استفاده نشوند. ثبت نرم‌افزارها پس از صدور تاییدیه فنی توسط شورای عالی انفورماتیک وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با مرجع ثبت شرکت‌ها انجام می‌شود. دعوای نقض حقوق مورد حمایت این قانون، در صورتی در مراجع قضایی بررسی می‌شود که پیش از اقامه دعوا، تاییدیه

فنی برای آنها صادر شده باشد و تقاضای ثبت نیز به مراجع ذیربط ارائه گردیده باشد.

حقوق مادی نرم افزار رایانه ای

عبارت است از حق انتساب نرم افزار به پدیدآورنده آن و به زمان و مکان محدود نیست و غیر قابل انتقال است.

حقوق معنوی نرم افزار رایانه ای

عبارت است از حق استفاده شخصی، حق نشر، حق عرضه، حق اجرا، حق تکثیر و هر گونه بهره برداری اقتصادی از نرم افزار و قابل نقل و انتقال است.

چگونگی صدور گواهی ثبت نرم افزار رایانه ای

دبیرخانه شورای عالی انفورماتیک با همکاری وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، فرم های لازم را از طریق دبیرخانه در اختیار متقاضی قرار می دهد. دو نسخه از نرم افزار همراه با فرم ها به دبیرخانه تحویل داده می شود. به ازای هر نرم افزار مبلغ ۱۰۰،۰۰۰ ریال برای ثبت و ۰۰۰،۱۰۰ ریال برای تاییدیه فنی به حساب خزانه واریز می شود و رسید آن همراه با مدارک تحویل می گردد. شورای بالا پیش از ارسال نرم افزار به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، عدم مخالفت نرم افزار را با اخلاق اسلامی و عفت عمومی و سلامت شخصیت کودکان و نوجوانان استعلام می کند. وزارت مذکور

طی یک ماه باید به استعلام پاسخ دهد و در صورتی که نتواند دلایل پذیرش را در این مدت ارائه کند، حداکثر در مدت سه ماه دلایل عدم پذیرش را اعلام می‌کند. در صورتی که نظر وزارت مثبت باشد، شورا پس از دریافت تاییدیه، حداکثر در مدت سه ماه، نسبت به بررسی فنی نرم‌افزار اقدام می‌کند و نظر خود را به وزارت یاد شده اعلام می‌نماید. عدم اعلام نظر شورا در مهلت مقرر، به منزله تایید فنی است. وزارت مذکور حداکثر دو هفته پس از تایید فنی شورا، به ثبت نرم‌افزار و صدور گواهی ثبت به نام متقاضی اقدام می‌کند. دارنده گواهینامه ثبت نرم‌افزار می‌تواند با مراجعه به وزارت تقاضا کند حقوق مادی نرم‌افزار به شخص دیگری منتقل شود. در این صورت وزارت موظف است مراتب نقل و انتقال را ثبت کند و در گواهینامه ثبت نرم‌افزار درج نماید. وزارت همچنین موظف است ثبت و تغییرات مالکیت حقوق مادی نرم‌افزار را در جایگاه اینترنتی که به همین منظور ایجاد شده است، درج کند. چنانچه پدیدآورنده مدعی اختراع نرم‌افزار باشد، پس از طی مراحل مذکور، نرم‌افزار در کمیته حق اختراع بررسی می‌شود و موافقت یا مخالفت در فرم مذکور درج می‌گردد. قبول تقاضای ثبت اختراع و نیز ثبت نرم‌افزار، مانع اعتراض و ادعای حق از ناحیه اشخاص دیگر نخواهد بود و افراد ذی‌حق می‌توانند به مراجع قضایی مربوط مراجعه نمایند. چنانچه متقاضی ثبت نرم‌افزار نسبت به تصمیم شورای عالی انفورماتیک یا وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی اعتراض داشته باشد، می‌تواند در شورای یاد شده یا کمیته‌ای که توسط

وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی تعیین می‌شود، تجدید نظر و رسیدگی مجدد تقاضا نماید.
برای اطلاعات بیشتر در این زمینه، می‌توان به مفاد قانون مربوط به حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹/۱۰/۱۰ مراجعه کرد.

کمک‌های صندوق حمایت از پژوهشگران به ثبت اختراعات

یکی از وظایف کمیته علمی صندوق حمایت از پژوهشگران، فراهم کردن راه‌کارهایی برای تسهیل ثبت اختراعات و اکتشافات در داخل و خارج از کشور است. طرح‌هایی که مراحل تحقیقاتی و اجرایی آنها تحت حمایت‌های صندوق انجام شده است، شامل این حمایت می‌شوند. حمایت‌ها به دو نوع مادی و معنوی تقسیم می‌شوند. حمایت‌های مادی شامل کمک‌های مادی بلاعوض برای اجرای طرح، سرمایه‌گذاری و مشارکت در اجرای طرح، تسهیلات و وام‌های اعتباری، تامین هزینه شرکت در کنفرانس‌ها و مجامع علمی بین‌المللی و تامین لوازم تحقیقاتی مورد نیاز پژوهش است و حمایت‌های معنوی عبارت از مواردی است مانند: معرفی به مراکز تحقیقاتی و خدماتی، اهدای جایزه، تایید علمی پژوهشگران و حمایت‌های اداری. صندوق مذکور توسط نهاد ریاست جمهوری اداره می‌شود.

فصل هفتم

دانشگاه آزاد اسلامی و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری

با توجه به اهمیت نوآوری و بومی کردن علم در کشور، دانشگاه آزاد اسلامی بر آن شد که با تشکیل بخشی به حمایت از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌ها بپردازد. این اداره هم اکنون به نام «اداره حمایت از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری دانشگاه» در دفتر گسترش تولید علم در حوزه معاونت پژوهشی فعال است و توسط کمیته مسوول به ثبت علمی اختراعات و به حمایت از آنها می‌پردازد.

اداره یاد شده بر اساس آیین‌نامه «حمایت از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری دانشگاه آزاد اسلامی» به شماره ۸۷/۱۸۷۵۳۷ به تاریخ ۸۵/۷/۲۷، به رسیدگی به امور مربوط می‌پردازد. استادان، دانشجویان و واحدهای دانشگاهی برای برخورداری از حمایت‌های در نظر گرفته شده در آیین‌نامه، می‌توانند از طریق معاونت پژوهشی واحد به تماس و مکاتبه با این اداره در دفتر متبوع اقدام نمایند. در صفحه‌های بعد، بخشنامه و آیین‌نامه مذکور آورده شده‌اند.

باسمه تعالی

شماره: ۸۷/۱۸۷۶۳۷

تاریخ: ۸۵/۷/۲۷

بخشنامه به کلیه واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی

به منظور حمایت از اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری در دانشگاه آزاد اسلامی و در راستای حفظ حقوق معنوی و علمی افراد در برخورداری از مزایای نوآوری‌های خود، براساس مفاد آیین‌نامه پیوست، نوآوری‌های مذکور مورد حمایت قرار می‌گیرند.

لازم است معاونان پژوهشی واحدها ضمن ایجاد فضای مناسب برای اعضای هیات علمی، دانشجویان و دانش‌آموختگان، در هدایت و راهنمایی آنان جهت برخورداری از مفاد و مزایای این آیین‌نامه، اقدام نمایند.

معاون پژوهشی دانشگاه مسؤول نظارت بر حسن اجرای این آیین‌نامه است.

دکتر عبدالله جاسبی

رئیس دانشگاه آزاد اسلامی

باسمه تعالی

آیین‌نامه ثبت و حمایت از اختراعات، اکتشافات و سایر نوآوری‌های
علمی، فنی و هنری در دانشگاه آزاد اسلامی

مقدمه

با توجه به اینکه ثبت علمی و حقوقی اختراعات، اکتشافات و نوآوری‌های علمی، فنی و هنری و احترام به حقوق مالکیت معنوی تولیدات علمی، فنی و هنری می‌تواند زمینه‌ساز فضای اعتماد متقابل میان نوآوران و سازمان‌های ذیربط گردد و افراد را به ارائه نوآوری‌های خود راغب کند و همچنین به منظور حفظ حقوق معنوی و علمی افراد در برخورداری از مزایای نوآوری‌های خود و حمایت از این آثار و به مرحله تولید رساندن دست‌آوردهای نوین، براساس مفاد این آیین‌نامه، نوآوری‌های علمی، فنی و هنری اعضای هیات علمی، دانشجویان و دانش‌آموخته‌گان دانشگاه آزاد اسلامی مورد حمایت قرار می‌گیرند.

ماده ۱. تعاریف

۱. نوآوری علمی، فنی و هنری: شامل اختراع، اکتشاف، ابداع و هر نوع تولید علمی، فنی و هنری است که به تشخیص مراجع ذیربط ذکر شده در این آیین‌نامه، قابل ثبت علمی و حقوقی و حمایت مادی و معنوی باشد.

۲. ثبت حقوقی: فرایندی است که توسط اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی کشور انجام می‌شود و نوآوری فرد را به نام وی یا یک سازمان از نظر حقوقی ثبت می‌کند. این اقدام در خارج از دانشگاه آزاد اسلامی انجام می‌گیرد.
۳. ثبت علمی: فرایندی است که توسط مراکز بین‌المللی، سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران و یا کمیته ثبت نوآوری‌های علمی، فنی و هنری دانشگاه آزاد اسلامی انجام می‌شود و هدف از آن تایید علمی نوآوری‌های علمی، فنی و هنری است.
۴. دانشگاه: منظور دانشگاه آزاد اسلامی است.
۵. کمیته: منظور کمیته ثبت نوآوری‌های علمی، فنی و هنری دانشگاه است.

ماده ۲. اهداف

۱. تشخیص و تأیید نوآوری‌های علمی، فنی و هنری؛
۲. ثبت علمی نوآوری‌های علمی، فنی و هنری؛
۳. کمک به ثبت حقوقی نوآوری‌های علمی، فنی و هنری؛
۴. حمایت از تداوم و استمرار نوآوری‌های علمی، فنی و هنری از طریق حمایت مستقیم و یا معرفی به سازمان‌های ذیربط؛
۵. کمک به ثبت اختراع در خارج از کشور؛
۶. ایجاد بانک اطلاعاتی نوآوری‌های علمی، فنی و هنری.

ماده ۳. کمیته ثبت نوآوری‌های علمی، فنی و هنری

به منظور بررسی تولیدات علمی، فنی و هنری اعضای هیات علمی و دانشجویان و دانش‌آموخته‌گان دانشگاه، کمیته ثبت نوآوری‌های علمی، فنی و هنری متشکل از اعضای ذیل ایجاد می‌شود:

اعضای کمیته

۱. معاون پژوهشی دانشگاه به عنوان رئیس کمیته؛
 ۲. مدیرکل دفتر گسترش تولید علم به عنوان دبیر کمیته؛
 ۳. رئیس باشگاه پژوهشگران جوان یا نماینده ایشان؛
 ۴. رئیس کمیسیون مرکزی انجمن‌های علمی، ادبی و هنری دانشگاه یا نماینده ایشان؛
 ۵. یک نماینده از سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران؛
 ۶. ۴ نفر از اعضای هیات علمی دانشگاه از رشته‌های مختلف علمی، فنی و هنری و آگاه به فرایند ثبت علمی نوآوری‌های علمی، فنی و هنری بوده و خود دارای سوابق علمی مفید باشند.
- تبصره ۱. افراد مذکور در بند ۵ به پیشنهاد معاون پژوهشی دانشگاه و تأیید ریاست دانشگاه به مدت دو سال انتخاب می‌شوند.
- تبصره ۲. به پیشنهاد اعضای کمیته و به منظور مشورت، در هر جلسه می‌توان از افراد صاحب‌نظر و متخصص در زمینه موضوع آن جلسه، بدون حق رای دعوت به عمل آورد.

تعداد جلسات و اعتبار مصوبات کمیته

جلسات کمیته حداقل ماهی یک بار تشکیل شده و مصوبات آن با حضور رئیس یا دبیر کمیته و حداقل ۳ نفر از اعضای کمیته رسمیت می‌یابد. تبصره ۳. تایید علمی، فنی و هنری هر موضوع زمانی معتبر خواهد بود که در زمان بررسی و تصویب آن حداقل یک نفر از اعضای کمیته که در آن رشته تخصص دارد حضور داشته باشد.

ماده ۴. وظایف و اختیارات کمیته

۱. تشخیص و تایید اعتبار نوآوری‌های علمی، فنی و هنری؛
۲. تعیین نوع حمایت از نوآوری‌های علمی، فنی و هنری تایید شده؛
۳. معرفی افراد به سازمان‌های ذیربط به منظور به مرحله تولید رساندن نوآوری‌های علمی، فنی و هنری تایید شده؛
۴. معرفی طرح‌های تائید شده به شورای هدایت، دفتر گسترش تولید علم، دفتر امور پژوهشی و دفتر ارتباط با صنعت دانشگاه به منظور حمایت‌های مادی و معنوی از نوآوری‌های علمی، فنی و هنری آنان و استفاده از مزایای مربوط که در هر یک از دفاتر یا شوراهای مذکور برای حمایت از نوآوران در نظر گرفته شده است؛
۵. معرفی نوآوری‌های تایید و ثبت شده اعضای هیات علمی به هیات ممیزه دانشگاه به منظور برخورداری از امتیازات ترفیع و ارتقا؛
۶. ایجاد بانک اطلاعاتی نوآوری‌های علمی، فنی و هنری.

ماده ۵. نحوه ارسال و بررسی نوآوری‌های علمی، فنی و هنری

۱. ارائه خلاصه‌ای از موضوع با توضیحات کافی (بدون ذکر جزئیات) به همراه عکس یا اطلاعات مورد نیاز توسط فرد متقاضی برای دفتر گسترش تولید علم دانشگاه؛
 ۲. سپردن تعهد کتبی مبنی بر اینکه نوآوری مذکور برای اولین بار به دفتر تولید علم دانشگاه ارائه می‌شود و بدون حمایت مالی و معنوی سازمان‌های دیگر انجام شده است. همچنین ذکر نام و مشخصات همه افرادی که در انجام طرح مشارکت داشته‌اند ضروری است؛
 ۳. طرح مذکور پس از بررسی‌های اولیه و انطباق با مقررات مورد نظر، برای بررسی به داوران برگزیده کمیته ارسال می‌شود؛
 ۴. در صورت نیاز، از فرد یا گروه علمی مربوط دعوت می‌شود تا طرح خود را در کمیته ارائه و از آن دفاع کنند؛
 ۵. در صورت تایید طرح، ثبت علمی و ثبت حقوقی آن انجام خواهد شد.
- تبصره ۱. متقاضی ثبت علمی و حقوقی موظف است اطلاعات مورد نیاز را به منظور بررسی دقیق موضوع، در اختیار کمیته قرار دهد. کلیه بررسی‌های علمی در کمیته صورت می‌گیرد و ارائه اصل طرح یا کپی آن به سایر افراد یا سازمان‌ها از طریق فرد متقاضی و کمیته ممنوع خواهد بود.
۲. معرفی نوآوری‌های تایید شده به مراکز و سازمان‌های ذیربط از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه و پیگیری موضوع توسط دفتر گسترش تولید علم تا زمان به ثمر رسیدن آن.

تبصره ۳. تعهدات مذکور در بند ۲ این ماده به این منظور اخذ می‌شوند تا علاوه بر اطمینان از تازگی طرح، هر نوع دعاوی حقوقی که از سوی افراد یا سازمان‌های دیگر مبنی بر مشارکت قبلی در انجام طرح ارائه می‌شود قابل پیگیری حقوقی توسط دانشگاه باشد.

ماده ۶. حقوق علمی تولیدات علمی، فنی و هنری

حقوق فرد و دانشگاه به میزان مشارکت هر دو طرف در به ثمر رسیدن طرح و براساس شرایط زیر تعیین می‌شود:

۱. در صورتی که طرح با سرمایه گذاری دانشگاه تهیه شده و به نتیجه

برسد، حق علمی طرح و امتیاز آن متعلق به دانشگاه خواهد بود و

مجری طرح در منافع حاصل از آن مشارکت خواهد داشت؛

۲. در صورتی که طرح با سرمایه فرد به نتیجه رسیده باشد و برای تکمیل

آن نیازی به سرمایه گذاری مجدد باشد، حق علمی طرح به طور

مشترک به نام فرد و دانشگاه خواهد بود و منافع حاصل از تولید آن

به میزان مشارکت دانشگاه در تکمیل طرح و سرمایه‌گذاری آن،

براساس قرار داد تعیین خواهد شد؛.

۳. در صورتی که طرح با سرمایه فرد به نتیجه رسیده باشد، دانشگاه

هزینه‌های مربوط به ثبت علمی طرح را دریافت خواهد کرد.

تبصره ۱. در صورتی که طرح حاصل یک کار تحقیقاتی مصوب یا نتیجه

رساله دکترا و پایان‌نامه کارشناسی ارشد و یا پروژه دانشجویی در دانشگاه

باشد، دانشگاه نیز در طرح سهمیم بوده و فرد نمی‌تواند نتایج آن را بدون

کسب مجوزهای لازم در جای دیگری (اعم از داخل یا خارج از کشور) ارائه کند.

تبصره ۲. متقاضی نمی‌تواند کاری را که با سرمایه‌گذاری سازمان دیگری به نتیجه رسیده است، بدون کسب مجوز رسمی آن سازمان، برای ثبت علمی یا به مرحله تولید رساندن آن به دانشگاه ارائه کند. متخلفین علاوه بر تعقیب حقوقی سازمان مذکور از سوی دانشگاه نیز متخلف محسوب شده و می‌بایست کلیه خسارات مالی و معنوی این اقدام را به دانشگاه بپردازند.

تبصره ۳. نتایج کلیه طرح‌هایی که از طریق دانشگاه به مرحله ثبت علمی می‌رسند (به جز طرح‌های مشمول بند ۳ این ماده)، می‌بایست به نام دانشگاه ارائه شوند.

تبصره ۴. کلیه حمایت‌های مادی و معنوی از نوآوری‌های علمی، فنی و هنری مشروط به حفظ حقوق دانشگاه می‌باشد.

ماده ۷. منابع مالی

۱. بودجه پژوهشی واحدهای دانشگاهی براساس بخشنامه شماره

۷۳/۴۰۲۰۱ مورخ ۸/۲/۲۶؛

۲. صندوق پژوهشی دانشگاه؛

۳. منابع مالی سازمان‌ها و مراکز ذیربط که تمایل به سرمایه‌گذاری در

نوآوری‌های علمی دانشگاه را دارند.

ماده ۸. میزان و نوع حمایت‌ها

۱. تامین هزینه‌های ثبت حقوقی و علمی در داخل و خارج از کشور به نام دانشگاه؛
۲. تامین هزینه‌های شرکت در مسابقات علمی داخلی و خارجی با هماهنگی دفاتر ذیربط در معاونت پژوهشی دانشگاه؛
۳. معرفی برگزیدگان جشنواره‌های داخلی و خارجی به شورای هدایت دانشگاه به منظور استفاده از مزایای تعیین شده در آیین‌نامه آن شورا؛
۴. ارائه فرصت برای انجام یک طرح تحقیقاتی در زمینه نوآوری مذکور و تامین هزینه‌های آن با هماهنگی دفتر امور پژوهشی دانشگاه؛
۵. حمایت مالی و پشتیبانی از ارائه مقالات مربوط به نوآوری مذکور در مجلات و همایش‌های معتبر داخلی و خارجی؛
۶. تشویق مالی نوآوری‌های علمی، فنی و هنری ثبت شده توسط کمیته.

فصل هشتم

نشانی سازمان‌ها و موسسات مربوط به ثبت یا حمایت از اختراعات

۱. اداره ملی و منطقه‌ای مالکیت فکری
www.wipo.int/directory/en/uris.jsp
۲. اداره ثبت اختراعات اروپا (EPO)
www.epo.org/
۳. اداره ثبت اختراعات انگلستان
www.ipo.gov.uk/
۴. اداره ثبت اختراعات ترکیه
www.tpe.gov.tr/tpe/index_en.jsp
۵. اداره ثبت اختراعات چین (SIPO)
www.sipo.gov.cn/spo_English/default.htm
۶. اداره ثبت اختراعات ژاپن (JPO)
www.jpo.go.jp/
۷. اداره ثبت اختراعات و علائم تجاری آمریکا (USPTO)
www.uspto.gov/
۸. اداره مالکیت فکری کانادا (CIPO)
<http://cipo.gc.ca/>
۹. اداره مالکیت فکری کره جنوبی
www.kipo.go.kr/kpo2/ek/index.jsp
۱۰. اطلاعات کلی درباره پتنت
www.uspto.gov/web/offices/pac/doc/general/index.html
۱۱. نظام مالکیت فکری کشورها
www.wipo.int/about-ip/en/ipworldwide/country.htm
۱۲. دانشگاه‌های جهان
<http://univ.cc/world.php>

۸۲ معاونت پژوهشی

۱۳. سازمان تجارت جهانی (WTO) www.wto.org/

۱۴. سازمان توسعه صنعتی ملل متحد (UNIDO) www.unido.org/

۱۵. سازمان توسعه همکاری‌های اقتصادی (OECD)

www.oecd.org/home/0,2987,en_2649_201185-1-1-1-1-1,00.html

۱۶. سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) www.wipo.int/portil/index.html.en

۱۷. سازمان ملل متحد (UN) www.irost.org/persia/ip/links/view.ap?part=2

۱۸. فدراسیون بین‌المللی انجمن‌های مخترعین (IFIA) www.ention.ifia.sh

۱۹. قوانین مالکیت فکری کشورهای جهان www.wipo.int/clea/en/index.jsp

۲۰. مجله وایپو www.wipo.int/freepublications/enindex.jsp?cub_col=mag

۲۱. مجمع سازمان ملل برای تجارت و توسعه (UNCTAD)

www.unctad.org/Templates/StartPage.asp?intItemID=2068

۲۲. موسسه بین‌المللی مالکیت فکری (IPI) ww.iipi.org/

۲۳. نظام بین‌المللی طبقه‌بندی اختراعات (IPC) www.wipo.int/classifications/ipc/en/

۲۴. کمیسیون مالکیت فکری سازمان جهانی بهداشت (CIPIH)

www.who.int/entellectualpropety/en/

۲۵. سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران www.irost.org

۲۶. جشنواره خوارزمی <http://62.60./36.70/persian/difault.aspx>

۲۷. صندوق حمایت از پژوهشگران www.insf.org/

۲۸. موسسه مطالعاتی دارایی‌های فکری و فن‌آوری راهنو www.newwaypatent.com/

۲۹. وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری ww.msrt.ir/default.aspx

۳۰. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور www.sabt.gov.ir/index.ispx

منابع

الف. مقالات

۱. تاج‌آبادی، رضا؛ فلاحی، غلامرضا، (۱۳۸۵)، شرایط ثبت اختراعات و بررسی قوانین و مباحث حقوقی آن. شماره سوم، دوره ششم، مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران.
۲. دهخدا، علی‌اکبر، (۱۳۷۷)، لغت‌نامه. چاپ دوم از دوره جدید، موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
۳. مرتضایی، لیلا، (۱۳۶۴)، پروانه‌های اختراعات و اهمیت آنها از نظر اطلاعات علمی و فنی. نشریه اطلاع‌رسانی، مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، دوره نهم، شماره ۱ و ۲.
۴. معین، محمد، فرهنگ فارسی. (۱۳۷۵)، جلد اول، امیرکبیر.
۵. موسوی‌موحدی، علی‌اکبر؛ کیانی‌بختیاری، ابوالفضل؛ راه‌چمنی، جمشید، (۱۳۸۲)، روش‌های تولید و اشاعه یافته‌های علمی. فصل‌نامه رهیافت، شماره ۳۱.
۶. هیات نظارت و ارزیابی فرهنگی و علمی، (۱۳۸۵)، بررسی وضع ثبت اختراع و انتشار مقاله‌های علمی در جمهوری اسلامی ایران. چاپ اول.
7. Mechanical Engineering Handbook, (1999), **Patent Law and Miscellaneous Topics.**

ب. پایگاه‌های اینترنتی

۱. اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی
www.eastp.ir
۲. پایگاه اینترنتی پارک علم و فن آوری آذربایجان شرقی.
۳. پایگاه اینترنتی پارک علم و فن آوری خراسان.
۴. سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران
www.irost.org
5. Fars News Agency
6. <http://ieicenter.com/LAW/Show.asp?ID=612&A11Word=>
7. <http://itna.ir/archives/documents/001218.php>
8. <http://www.b1.uk/collections/patents/spec.html>
9. <http://www.insf.org/Ayeename-Tashilat.php>
10. <http://www.iran.com/fa/news/view/line-9/8507117775155757.htm>
- 11.
12. <http://www.irandoc.ac.ir>
13. <http://www.irost.org/persian/ip/aboutus/view.asp?part=5>
14. karafarini.sharif.edu/showfullArticle
15. word.asp?ID=107
16. techeno.msrt.ir/Linkelick.aspx?link=
17. www.agri.eng.com/fa/2005/0//post-129.php
18. www.creativity.ir/content/view/2219/102
19. www.iust.ac.ir/printme.php?item=
20. www.ksabz.net/article.asp?AID=/1782
21. www.nano.ir/paper.php?papercode=312
22. tabizu.ac.ir/rmrezaei/patentreg.doc
23. techmavt.ir/fa/?c=content&id=281
24. 581&tabid=5608mid=1381
25. 9.445.217.fa

پ. **مراجعه حضوری و مشاوره با کارشناسان**

۱. اداره ثبت شرکت‌ها و مالکیت‌های صنعتی.

۲. سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران.

قوه قضائیه
سازمان ثبت اسناد و املاک کشور

شماره ثبت اختراع:
تاریخ ثبت اختراع:

شماره ثبت اختراع:
تاریخ ثبت اختراع:

اداره کل ثبت شرکتها و مالکیت صنعتی

کوبه‌ای نامه ثبت اختراع

طبق قانون ثبت اختراعات کوبه‌ای می‌شود اختراع رابع به

شماره ثبت اختراع: ۰۰۷۵۵۹

سری الف/ ۸۲

ریال ۶۰۰

(۳۰) اختتامی (۳-۸۲) ت

که در تاریخ در کشور شماره تقاضای ثبت شده است

نام تابعیت:

مقیم که نشانی خود را در ایران تعیین نموده است

برای مدت سال ماه روز

ثبت رسیده است این درخواست یک نمونه از توصیف و نقشه اختراع را به پست دارد مالک

رژیم ادوات مالکیت صنعتی

پیوست ۳

فرم درخواست حمایت از نوآوری

باسمه تعالی

دانشگاه آزاد اسلامی

معاونت پژوهشی (دفتر گسترش تولید علم)

مشخصات فردی:

..... واحد دانشگاهی:

..... نام و نام خانوادگی:

..... مدرک تحصیلی:

..... سمت:

..... نشانی: محل کار / منزل:

.....

..... تلفن تماس:

..... پست الکترونیکی:

..... امضا:

الف: اگر متقاضی حمایت از نوآوری خود هستید، لطفاً به سؤالات زیر

پاسخ دهید:

(اطلاعات شما محرمانه تلقی خواهد شد)

۱. آیا نوآوری خود را تاکنون به ثبت رسانده‌اید؟

(اگر پاسخ مثبت است، نام کشور ثبت‌کننده و یک نسخه از گواهی ثبت را

ضمیمه فرمایید)

.....
.....
.....
.....
.....

۲. آیا تاکنون موضوع نوآوری خود را در معرض فروش قرار داده یا به

فروش رسانده‌اید؟

(اگر پاسخ مثبت است، تاریخ و توضیحات لازم را ذکر فرمایید)

.....
.....

۹۰..... معاونت پژوهشی

.....
.....

۳. آیا تاکنون موضوع جزییات نوآوری خود را در مجله، مسابقه یا مجمع علمی داخلی یا خارجی منتشر کرده‌اید؟

(اگر پاسخ مثبت است، ذکر نام مجله، مسابقه یا مجمع علمی و تاریخ ارائه)

.....
.....
.....
.....

۴. آیا تاکنون پیشنهادی برای خرید نوآوری خود دریافت کرده‌اید، لطفاً توضیح دهید.

.....
.....
.....
.....

۵. متقاضی چه نوع حمایت‌هایی برای نوآوری یا نوآوری خود هستید؟

.....
.....
.....

راهنمای ثبت اختراع ۹۱

.....
.....

۶. اگر متقاضی ثبت بین‌المللی نوآوری خود هستید، هدف شما چیست؟

.....
.....
.....
.....

۷. اطلاعات فنی نوآوری خود را به‌طور کامل و خوانا بیان نمایید.

.....
.....
.....
.....

۸. سابقه تحقیقات یا نوآوری‌ها مشابه کار خود را در داخل و خارج از

کشور بیان نمایید.

.....
.....
.....
.....

۹. نوآوری شما به حل چه مشکلاتی در فن‌آوری‌های موجود کمک می‌کند؟

۹۲..... معاونت پژوهشی

.....
.....
.....
.....
.....
.....

۱۰. هزینه طرح شما تاکنون چقدر بوده و از چه منبعی تأمین شده است؟

.....
.....
.....
.....

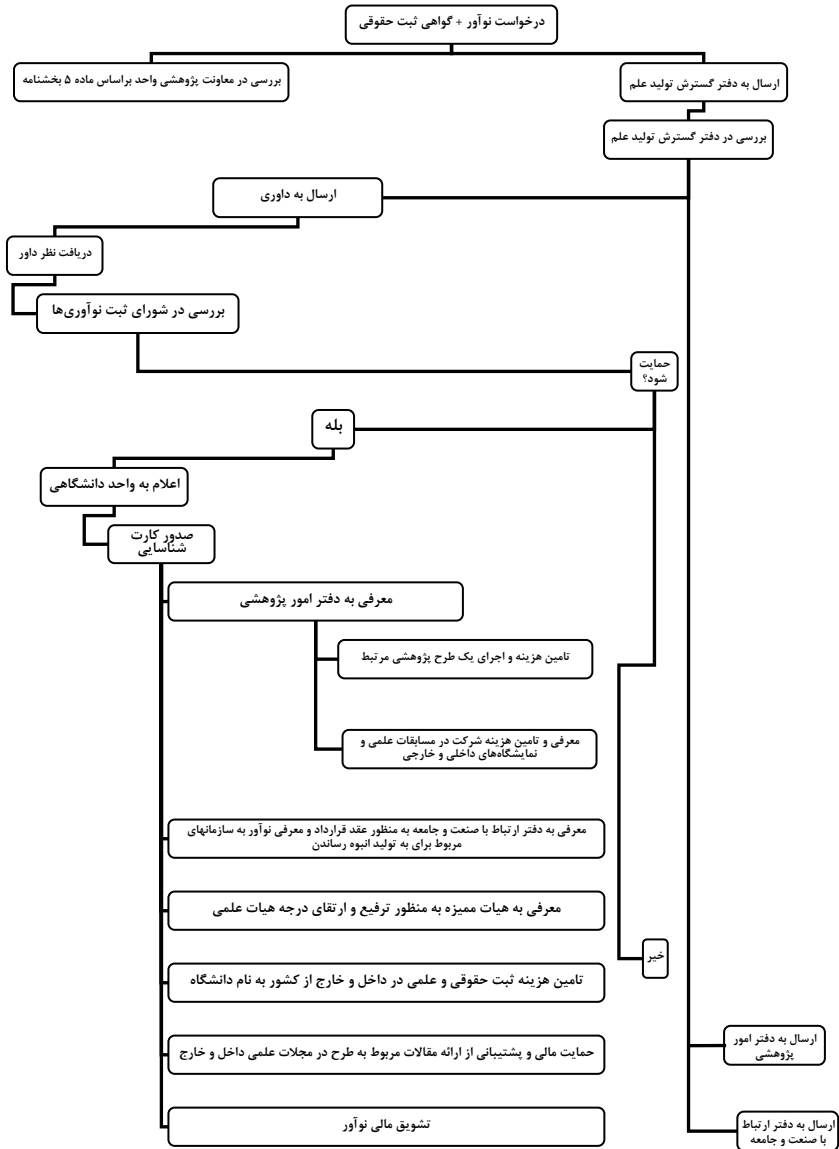
۱۱. چند درصد هزینه‌های ثبت بین‌المللی نوآوری خود را متقبل می‌شوید؟

.....
.....
.....
.....

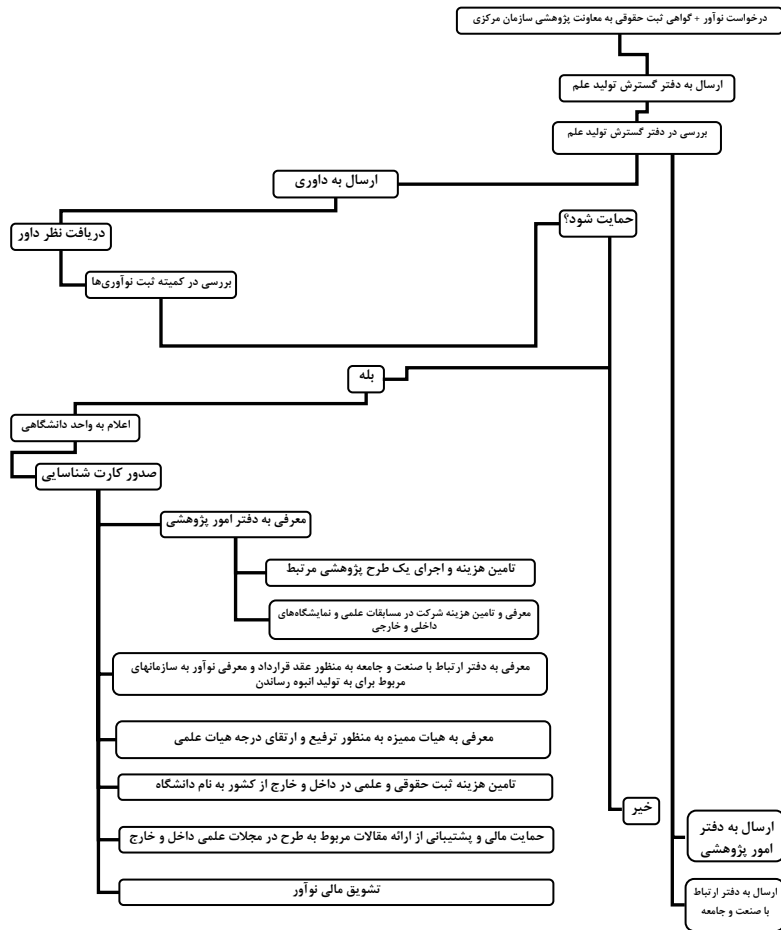
امضای نوآور یا نوآوران:

امضای معاون پژوهشی:

گردش کار ثبت و تأیید نوآوری‌های علمی، فنی و هنری دانشگاه آزاد اسلامی براساس بخشنامه
شماره ۸۷/۱۸۷۶۳۷ مورخ ۸۵/۷/۲۷

گرددش کار ثبت و تأیید نوآوری‌های علمی، فنی و هنری دانشگاه آزاد اسلامی براساس بخشنامه شماره ۸۷/۱۸۷۶۳۷ مورخ ۸۵/۷/۲۷ که به معاونت پژوهشی دانشگاه ارسال می‌گردد

A Guide to Patenting

Deputy of Research - Islamic Azad University

